د ا.ا.ج د لوړوزده کړو وزارت

جهان پوهنتون

د حقوقو او سیاسي علومو پوهنځی

اداري او ډیپلوماسي څانګه

پوهنتـــون جهـــان

JAHAN UNIVERSITY

د لیسانس دورې پایلیک

په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکې مصؤنیتونو مقایسوي څېړنه

Ketabton.com

بشپړونکی: شاد الرحمن «ځاځی»

لارښوداستاد: برکت الله «آریوبی»

کره کوونکی: نعمت الله «صافی»

کال : ۱۳۹۸ ل.م

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالۍ

د ځیرنې معنوي ارزښت تر ټولو د مخه خپل پلار جان، ګرانۍ مورجانې او ټولې قدرمنې کورنۍ ته چې د زده کړو په بهیر کې په ځانګړې توګه څلورکلنې تحصیلي دوره کې را سره زښته زیاته مرسته کړې. او همدا رنګه قدرمنو ښوونکو د پوهې د ډګر ټولو هستیو او د هیواد د خپلواکۍ د لارې اتلانو او شهیدانو ته په پوره اخلاص ډالۍ کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننلیک

الحمدلله د لایزال رب څخه ډیر شکر آداء کوم چې د دې ځیرنې د ترسره کولو توان راکړ. او درود دې وي د بشریت پر ستر لارښود حضرت محمد (ﷺ) او دهغه په لارویانو چې د خپلو ځاني او مالي قربانیو سره یې د بشریت د ژغورلو لپاره د قلم اساس کېښود. همدا رنگه د کورنۍ له ټولو غړو د پوهنتون له محترم ریاست د رهبرۍ له غړو د لیسانس دورې د پایلیکونو له چارواکو د جهان پوهنتون له قدرمنو ښوونکو په ځانگړې ډول له ځوان تاند پیاوړي ښاغلی استاد برکت الله «آریوبی» څخه نړۍ مننه چې په دې څیړنه کې یې را سره نه ستړې کیدونکې هڅې وکړې چې په پایله کې د دې پایلیک په لیکنه بریالی شوم یو ځل بیا ترې نړۍ مننه کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډیز

د مصؤنیتونو څخه مرام هغه امتیازات دي، چې په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي استازو ته ورکول شوي. هغه ډول مصؤنیتونه چې د۱۹٦۱ژمنلیک پراساس منوونکي هیواد یې بهرنې دولت ته ورکوي ترڅو بهرنې نمایندګان وکولاي شي خپلې دندې په ښه صورت پرته له کومې ستونزي ترسره کړې. په اسلام اونړیو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونه کوم دي؟ په اسلام اونړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونو ډولونه کوم دي؟ او په اسلام اونړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونو حدود کوم؟ د دوغو پوښتنو لپاره احتمالي فرضیې مطرح کیږي. په اسلام او نړیوالو حقوقو مصؤنیتونه یو اصل په توګه پیژندلي دي؛ د دوې د ډیپلوماتانوځان، کورنۍ، مال، اسنادو او لیکنو نقلیه وسایل او نور. وسایل نه پلټل کیږي او د پوره مصؤنیتونو څخه برخمن دي او د هیڅوک د داخلیدو اوتیري حق نه لري. او په منوونکي هیواد له هر ډول تیري څخه مصؤن دي؛ وسایل نه پلټل کیږي او د پوره مصؤنیتونو څخه برخمن دي او د هیڅوک د داخلیدو اوتیري حق نه لري. او په منوونکي هیواد له هر ډول تیري څخه مصؤن دي او په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مامورینو هغه کړنې محدود وې چې د منوونکي هیواد د ګټو پرضد وي؛ یا د د منوونکي هیواد په کورنیو چارو کې لاسوهنه، یا د منوونکي هېواد ارزښتونو ته احترام نه درلودل، په اسلام کې مبناء له قرآن، سنت او نبوي حدیثونه دي. او د حقوقو مبناء یې عبارت دې له نړیوال عرف ، نزاکتونه ، دولتونو ترمنځ منل شوي اصلولونه او۱۹٦۱ژمنلیک. د دې څیړنې کې توصیفي اوتحلیلي طریقوڅخه ګټه اخیستل شوي ده. د معلوماتو او اطلاعاتو د جمع کولو په روش کې، د کتابونو،علمي مقالو و انټرنیټ روش څخه ګټه اخیستل شوي دي. په اسلام او نړیوالو حقوقو کې پرتلیز بحث په دې موضوع باندې ندې شوې موږ تر ډیره بریده پرتلیزه بحث لاندې نیولې دي. په موضوع کې څو منابعو څخه ګټه پورته شوی.د بیلګې په ډول: اسلام وحقوق دیپلوماتیک لیکوال محمد پوراميني،احمد جواد صدر ډیپلوماتیک او کونسلي حقوق، نړیوال عمومي حقوق محمد رضا بیګدلي او داسي نورو منابعو څخه ګټه اخیستل شوِی دي.

بنسټې توري: ډیپلوماتیک مصؤنیتونه، اسلام، نړېوال حقوق، قضایې مصؤنیت، مدنې مصؤنیت، تړونونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

عنوان **پاڼه**

د موضوع طرح کول ۱
الف) د مسلې بیان ۲
ب) څیړنې موخه ۳
ج) د څیړنې اړتیا ۳
د) د څیړنې پوښتنې ۳
۱. اصلي پوښتنه ۳
۲. فرعي پوښتنې ۳
ه) د څیړنې فرضیې ۳
۱ . اصلی فرضیه ۳
۲. فرعي فرضیې ٤
و) د څیړنې روش ٤
ز) د څیړنې مخینه ٤
ح) د څیړنې نوښت ۵
ط) د څیړنې جوړښت (سازماندهي) ۵
ی) د څیړنې خنډونه ۵

لومړی څپرکی
مفاهیم او کلیات

لومړی مبحث-مفاهیم ۷
لومړی مطلب- مفهوم پیژندنه ۷
لومړی جز- د مصؤنیت پیژندنه ۷
الف – د مصؤنیت پیژندنه ۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب – په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مُصؤنیت لغوي پیژندنه..۸
ج - په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مصؤنیت اصطلاحي پیژندنه.................................۸
دوهم جز- په نړیوالو حقوقو کې مصؤنیت لغوی او اصطلاحی پیژندنه..........................۱۱
الف – د مصؤنیت لغوی پیژندنه پیژندنه په نړیوالو حقوقو کې.................................۱۱
ب) د مصؤنیت اصطلاحی پیژندنه په نړیوالو حقوقو کې......................................۱۱
دوهم- مطلب..۱۲
لومړی جز – د ډیپلوماټ پیژند نه..۱۲
الف) د ډیپلوماټ دندې ۱۳
ب) د ډیپلوماټ ځانگرتیاوې..۱٤
دوهم جز- د نړیوالو حقوقو پیژند نه...۱٤
دریم جز- د اسلام پیژندنه..۱۵
دوهم مبحث -کلیات...۱۶
لومړی مطلب- په اسلام کې ډ یپلوماتیکي مصؤنیتونو تاریخچه او مبنا.......................۱۶
لومړی جز-په اسلام کې ډیپلوماتیک مصونیتونو تاریخچه ۱۷
الف-د نړۍ پاچاهانو ته د پیغمبرعلیه السلام لیکونه اوسفیران لیږل.........................۱۸
ب- د خلفاء راشدینو سفارتي او دیپلوماتیکي کړني ۱۹
ج- د اسلامي فقهاوو په اند سفارت اوډیپلوماسي ۱۹
دوهم جز-په اسلام کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونومبنا ۲۰
دوهمه مطلب- په نړیوالوحقوقوکې ډیپلوماتیک مصونیتونو تاریخچه او مبناء...................۲٤
لومړی جز-په نړیوالوحقوقو کې ډیپلوماتیکي مصونیتونو تاریخچه ۲٤
الف-پخواني یونان ۲۵
ب - پخواني او روم ۲۵
دوهم جز-په نړیوالوحقوقوکې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونومبناء ۲۹
الف- د نماینده گۍ نظریه...۲۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب - له قلمروڅخه د بیرونیت نظریه(خارج الممکتي) ۳۲
ج- د خدمت د مصلحت نظریه ۳۴
د) د متقابل چلن نظریه ۳۵

دوهم څپرکی

په اسلام او نړیوالو حقوقوکې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونونه (تحلیل اوتجزیه)

لومړی مبحث –په اسلام اونړیوالو حقوقوکي کې د ډیپلوماتیکې مصؤنیتونو............ ۳۹
لومړي مطلب- د ډیپلوماتیکي مامورینو مصؤنیتونه ۳۹
لومړي جز- په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مامورینو مصؤنیت ۳۹
الف - جزائي مصؤنیت(خوندیتوب) ۴۲
ب - مدني او اداري مصونیت(خوندیتوب).. ۴۳
دوهم جز-د ډیپلوماتیکي مامورانو مصونیت په نړیوالوحقوقوکي........................ ۴۳
الف-د ډیپلوماتیکي مامورینوشخصي خوندیتوب ۴۴
ب- د ډیپلوماتیکي مامورینو د کورنیو مصونیت(خوندیتوب) ۴۶
ج-د ډیپلوماتیکي اسنادواو لیکنو مصونیت(خوندیتوب) ۴۷
دوهم مطلب-د ډیپلوماتیکي اماکنو(ځایونو)مصونیتونوڅیړل په اسلام اونړیوالوحقوقوکی........ ۵۴
لومړی جز-ډیپلوماتیکې ځایونه (اماکن) خوندیتوب ۵۴
دوهم جز- ډیپلوماتیکي ماموریت ځایونوخوندیتوب ۵۵
دوهم مبحث- په اسلام او نړیوالوحقوقوکې د ډیپلوماتیکي مصونیتنو حدود........................ ۵۸
لومړی مطلب - په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مصونیتنوحدود ۵۸
لومړی جز- مدني مصونیتنو حدود ۵۸
دوهم جز- قضایي مصونیتونو حدود ۶۱
دوهم مطلب - په نړیوالو حقوقوکې د ډیپلوماتیکي مصونیتونو حدود ۶۲
لومړی جز-په نړیوالو حقوقو کي د ډیپلوماتیکي مصونیتونو قضایی حدود........................ ۶۲
ب -د ارث په اړه دعوې.. ۶۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج – د یو ازاد فعالیت په اړه دعوا ٦٣
دوهم جز- په نړیوالوحقوقود ډیپلوماتیکي مدني مصونیتونو حدود ٦٣
پایله اخیستنه ٦٥
اخیستنې ٦٧

(c) ketabton.com: The Digital Library

د موضوع طرح کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف) د مسلې بيان

د مصونيتونو څخه مرام هغه امتيازات دي، چې په اسلام او نړيوالو حقوقو کې ډيپلوماتيکو استازو ته ورکول شوي. هغه ډول مصؤنيتونه چې د١٩٦١ژمنليک پراساس منوونکي هيواد يې بهرنې دولت ته ورکوي ترڅو بهرنې نمايندګان وکولاي شي خپلې دندې په ښه صورت پرته له کومې ستونزې ترسره کړې. هغه ډيپلوماتيکي استازو ته ورکړل شوي مصؤنيتونه دي؛ چې ډيپلوماتيک مامورين په ټولو هيوادونو کې د امتيازاتو درلودونکي دي اودا امتيازات دوی د نورو وګړوپه پرتله د ځانګړي مقام څخه برخمن کوي. دغه امتياز د ټولوډيپلوماټانو لپاره مهم اوغټ امتيازدي چې دوي ته په واک کې ورکړل شوي دي، ترڅووکولای شي خپلې دندې په خپلواکه توګه پرته د کومې ستونزي اوفشارڅخه ترسره کړي. په ټوليزډول مصؤنيت په دې مانا چې لرونکي يې د منوونکي دولت د مامورينو اوقانون له تعقيب څخه په امان کي اوسي. يا په بل ډول د منوونکي هيواد قانون اوهغه مامورين چې قانون پلی کوي، نشي کولای چې د خونديتوب لرونکي وګړي تعقيب کړي. يا په بل عبارت خونديتوب په دې مانا د هغه شخص ځان، حقوق اوآزادۍ تيري ونه شي يا د شخص حقوق ترپښنو لاندي نشي اودرناوي ورته وشي. پدې مانا چې دا جازې پرته څوک ور دننه شي. هرډول تيري د منوونکي هيواد له لورپه سفير، ځان، مال، کورنۍ اوسفارت باندي منع ګڼل شوي اوهيڅوک حق د داخليدوپرته له اجازې نشې کولاي سفارتخې ته ور دننه شي. که چيري ډيپلوماتيک استازي په داسې کړنولاس پوري کړې يا د منوونکي هيواد په کورنيو چارو کې لاسوهنه وشي. نو نامطلوب عناصر منځته راځې په دغه صورت کې منوونکي هيواد د استوونکي هيواد بهرنيو چارو اطلاع ورکوي.

چې نومورې سفير يا استازي په دې تور باندې تورن شوی اواستوونکی هيواد کولای شي نومورې شخص وزارت محکمه کړي؛ هو منوونکي هيواد نشي کولاي نومړي شخص محکمه او تعقيب کړې. هو که چيري د هيوادنو ترمنځ کوم تړونونه شتون ولري چې، تورن شخص په منوونکي هيواد کې محکمه او تعقيب کړې؛کولای شي. مصونيت په ځيني وخت نقص(ماتيږي)هم په د بيړنيو اواستمراري حالاتو کې مثلا د اورلګيدو، د جګړې اود جګړې وسيلو دجاسوسي کول د منوونکې دولت پروړاندې او د سفارتخانې رئيس اجازې پرته ننوتل دعه د مصونيتونو د نقص لامل ګرځې.او هيڅوک بايد پرته له اجازې دننه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب) څیړنې موخه

دا څیړنه دلاندو موخو په اساس ترسره شوی ده.

موخه اوهدف دغې څیړنې څخه عملي او نظري تحلیل دی. دنظری پلوه د علم پرخوالي او د عملی پلوه د سیاسیونو او محصلانو توجه ډیپلوماتیک مصؤنیتونو ته راجلبول دی.

ج) د څیړنې اړتیا

اکثریت څیړني د څو اهدافو پراساس کیږي، لومړی د ټولنې د اړتیاوو پوره کولو په اساس دوهم په هغمه رشته کې د پوهې پراخوالي پراساس او دریم دا چې د علمي منابعو د نه شتون د منځه وړلو پراساس،دغه څیړنه هم د پورتنیو موضوعاتو پراساس شوي دي.

د) د څیړنې پوښتنې

په دې څیړنې کې (په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونو مقایسوي څیړنه) اصلي او فرعي پوښتنې په نظر کې نیول شوې چې په لاندې ډول بیانیږي.

۱. اصلي پوښتنه

په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونه کوم دي؟

۲. فرعي پوښتنې

۱)پ ه اسلام اونړیوالوحقوقو کي ډیپلوماتیکي مصونیتونو ډولونه کوم دي؟

۲) په اسلام اونړیوالو حقوقوکي ډیپلوماتیکي مصونیتؤنو حدود او مبنا څه ده؟

ه) د څیړنې فرضیې

په دې څیړنه (په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونو مقایسوي څیړنه) احتمالي ځوابونه (فرضیې) په نظر کې نیول شوې چې د څیړنې په لړۍ کې به ځواب شي.

۱ . اصلی فرضیه

په اسلام او نړیوالو حقوقو مصؤنیتونه یو اصل په توګه پیژندلی دي؛ د دوې د ډیپلوماتانوځان،کورنۍ ، مال ،اسنادو او لیکنو نقلیه وسایل او نور. وسایل نه پلټل کیږي او د پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصؤنيتونو څخه برخمن دي او د هيڅوک د داخليدو اوتيري حق نه لرې. او په منوونکي هيواد له هر ډول تيري څخه مصؤن دي.

۲. فرعي فرضيې

۱) په اسلام او نړيوالو حقوقو کې ډيپلوماتيکي مصؤنيتونه عبارت دې له: سياسي،مدني اوقضايی څخه دې؛او هيڅوک د تيري او نقصولو حق نه لري. ډيپلوماتيکي مامورينو ځايونو،کورنيو، ليکنو او اسنادو مصؤن دي.

۲) په اسلام او نړيوالو حقوقو کې ډيپلوماتيکي مامورينو هغه کړنې محدود وي چې د منوونکي هيواد د ګټو پرضد وي؛ يا د د منوونکي هيواد په کورنيو چارو کې لاسوهنه، يا دمنوونکي هېواد ارزښتونو ته احترام نه درلودل، په اسلام کې مبناء له قرآن،سنت او نبوي حديثونه دي.او د حقوقو مبناء يې عبارت دې له نړيوال عرف ، نزاکتونه ، دولتونو ترمنځ منل شوي اصلولونه او۱۹٦۱ژمنليک.

و) د څيړنې روش

په دې څيړنه کې هڅه شوې چې له کتو را ټولو شوی منابع څخه د موضوع سره سم له معتبرو اخځليکونو څخه ګټه واخيستل شي که څه هم په پښتو ژبه د منابع له کمښت سره مخ ؤ. خو کتابونو، مقالو، لکچرنوټونو او انټرنيټي سايټونو ته په ورتګ سره مو د پام وړ معلومات راټول او د کتابتونی، تحليلي او توصيفي ميتود په رڼا کې مو د پايليک جوړولو دوه ګينه روش کې ځای پرځای کړي. او د اخځليکونو په برخه کې مو له نړيوال اکاډميک سيستم څخه ګټه پورته کړې ده.

ز) د څيړنې مخينه

په اسلام او نړيوالو حقوقو کې پرتليز بحث په دې موضوع باندې ؛ ندې شوې موږ تر ډيره بريده پرتليزه بحث لاندې نيولې دي. په موضوع کې څو منابعو څخه ګټه پورته شوی.د بيلګې په ډول: اسلام و حقوق ديپلوماتيک ليکوال محمد پوراميني،احمد جواد صدر ډيپلوماتيک او کونسلي حقوق،نړيوال عمومي حقوق محمد رضا بيګدلي او داسي نورو منابعو څخه ګټه اخيستل شوی ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ح) د څېړنې نوښت

پخوا به څېړني پراګنده اوکودنګ کېدلې.دغه څېړنه په دو دويي(دوه ګونې)سيستم باندي ترتيب شوي دي؛ دا چې لوستونکي وکولاي شي په اساني سره د يوې واحدې منبع په حيث معلوماتو اواطلاعاتو ته لاس رسي پيداکړي.

ط) د څېړنې جوړښت (سازماندهي)

په پورتنی څېړنه په دوو څپرکو ويشل شوی اوهرفصل په دوو مبحثونو، هرمبحث په دوو ويناوو اوهره وينا حد اقل دوجزونه لري. په لومړي فصل کې مفاهيم او کليات تعريف، مبنا اوتاريخچه په کې بحث شوي دي اودوهم څپرکي کي د مصونيتونه په اسلام او نړيوالو حقوقو کي تحليلي او مقايسوي څېزنيز بحث شوي دي.

ى) د څېړنې خنډونه

د ډېرو نورو څېړنو په شان په نوموړي څېړنه کي هم له بيلابيلو ستونزو سره مخ شوم. ملي ژبو د معتبرو کتابونو، رسالواومقالو نه شتون، د وخت کموالي او هره لحظه ځانې اومالي خطرستونزي وي هو بياموهم دغوستونزوسره کوښښ کړي؛د معتبرو اوعلمي منابعو څخه ګټه واخلواو وکولای شو خپله څېړنه علمي اومعتبره کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

مفاهیم او کلیات

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لومړی فصل کې په ډیپلوماتیکي مصونیتنوباندي بحث شوی دی او دغه فصل په دوو مبحثونو او دوو مطلبونو باندی ویشل شوی او هرمبحث په دوه مطلبونو ویشل شوی او هره مطلب په دوه یا د هغې څخه په ډیرو جزونو باندي ویشل شوی دي په لومړي مبحث کې مفاهیم او په دوهم مبحث کې کلیات د بحث لاندي نیول شوي دي.

لومړی مبحث-مفاهیم

د مونوگراف لومړی مبحث په دوو مطلوبو باندي ویشل شوی دی؛ او هره مطلب بیا په بیلابیلو جزونو باندی ویشل شوی دی په لومړی مطلب کي، مصؤنیت پیژندنه، په اسلام او نړیوالو حقوقو کې د مصونیتونو لغوي او اصطلاحي پیژندنه اومفهوم بیان شوی اوپه دوهمه مطلب کي د ډیپلوماټ، نړیوال حقوق او اسلام پیژندنه او بیان شوي دي.

لومړی مطلب- مفهوم پیژندنه

مصؤنیت تعریف اوپه اسلام اونړیوالو حقوقوکې ډیپلوماتیکي مصونیتونو لغوی مانا، تعریف او مفهوم بیان شوی. په لومړی جزکې؛ د اسلام له نظره او دوهم جز کې د نړیوالو نظره بیانیږي.

لومړی جز- د مصؤنیت پیژندنه

د مصؤنیت اساس لا مخکې د ویانا د ۱۹۶۱ م کال د معاهدې څخه په اووم هجري کال کې د اسلام مقدس دین نړیوالو ته وړاندې کړي دي. البته د ځینو توپیرونو سره لکه د حق العبد په صورت کې د خسارې جبران او نور...

الف – د مصؤنیت پیژندنه

مصونیت کلمې معنا په فارسي اوعربي ژبوکې؛ مصؤن پاتي کیدل، محفوظ کیدل اوساتل شوي په معناوو راغلې دي. د مصونیت کلمې مانا اومفهوم د مصونیت لعت په عربي ژبی نوم مفعول دی،چې د مجرد ثلاثی(صون) په مانا دي، د صون مانا محفوظ،ایمن او مصون په مانا کاریدل اوهمدارنگه په فارسي ژبي کي جعلی مصدر دی چې، د صون څخه اخیستل شوي دي. یعني په دې مانا چي هر ډول تعرض او تجاوز څخه په امان کیدل دي او مصونیت لرونکي اشخاص د قانون تعقیب او د دولت له مامورین په امان کی دې ؛ او یا په بل ډول قانون پلي کوونکي مامورین نشي کولای د مصونیت لرونکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشخاص تعقیب کړي.د اسلام په مبارک دین کي هم د ډیپلوماټانو سیاسي خوندیتوب ته اشاره کړې ده۱.

ب – په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مُصؤنیت لغوي پیژندنه

مصؤنیت په معنا دې محفوظ او ساتل شوي په معناوو راغلې دي.یعنی د هر ډول تیرى او تجاوز نه امان کیدلو ته مصؤنیت وایی. الله جل جلاله لومړي سفارت بنسټ ایښودونکي دی.پیغمبران یې د سفیرانو په توگه د خپلو بندگانو د لارښوونې لپاره را لیږلي دي. په همدې دلیل د نبوي حکومت کې هم سفارت او استازي د ځانگړی اهمیت څخه برخمن ول، اوحضرت محمد صلی الله علیه وسلم د حکومت د جوړښت سره سم سفیرانو لیږل او د نورو هیوادونو سفیرانو منلي او مقررول،البته د رسول الله صلی الله علیه وسلم په زماني کي د ډیپلوماتیکي اړیکي او د سفیرانو مقررول موقتي ول او د هغوی مصؤنیتونه او مزایاوي هم دومره پراخه نه وه؛همدارنگه ډیپلوماسۍ هغه وسیله وه چې،په اسلامي او غیراسلامي مقاماتو کاروله؛او د تاریخي کتابونو او متعبرو اسلامي منابعو ته په کتو دغه واقیعت هم روښانه کړي دی؛چې سفیرانو اوډیپلوماټانو په اسلامي ټولنی کي ځانگړی احترام او آزادي درلود ده.پیعمبر علیه السلام د خپل مبارک ژوندانه په دوران کې په لسگونو نمونې پیش کړي دي. چې ، د اسلام په ډیپلوماتیکو حقوقو او اړیکو باندې ښکاره دلایل دي.

د مثال په ډول هغه په مدینه منوره کې د میشته کیدو څخه وروسته ډیر ژر د نړۍ سترو شاهانو او امپراطورانو ته خطونه ولیږل چې د اسلامي ریاست د خارجي او داخلي سیاست خلاصه او دغه نظام کې د گډون دعوت پکې وه.

ج - په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مصؤنیت اصطلاحي پیژندنه

مصؤنیت په ایمان کې یا په امان کې دي. ایمان په مسلمان پوری مربوط کیږي، اوامان له غیرمسلمانانوڅخه. نمایندگانو یا استازو په فقه کې د امان ترعنوان لاندي جهاد کتاب کې بررسی شوي دي.(امان)هغه حق دي، چې لرونکې د تعرض څخه مصون دي. په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مصونیتونو اصطلاحي تعریف، لکه څرنگه چې د اسلام مبارک دین وړانگو د بشري ژوندانه هره برخه روښانه کړي، پرهمدې بنسټ یی ډیپلوماسي اوډیپلوماتیکي کړنې هم د پامه نه دي غورځولي اود ډیپلوماسۍ لپاره

---

۱ -پورامینی،محمد حسین.اسلام وحقوق دیپلماتیک.تهران سازمان مطالعه وتدوین کتب علوم انسانی دانشگاه علوم اسلامی۱۴۲ص.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یی روښانه اصول اوتگلاري ټاکلي. ترټولو ښه بیلگه یی د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د دوري ډیپلوماسي ده. د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د دیپلوماسۍ بنسټیزه موخه د اسلامي امت د ملي گټو ساتل وه.

د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په دوره کې ډیپلوماسي په خپله د ده لخوا د اسلامي اصولو په چوکاټ کې ترسره کوله. د نوموړي وخت د شرایطواوغوښتنو سره سمه رهبري کوله. اسلام سیاسی استازو اوسفیرانو ته د بیلا بیلواړخونو نه خوندیتوبونه، خوندی ځای ورکولو، مناسب احترام کولو اوپاللومسوولست پرغاړه اخیستی، که څه هم دوې له مسلمانانو سره ناوړه چلن هم کوو، اود دې لپاره چې ترڅو د اوگړي خپلې دندې په ښه توگه ترسره کړي اود نړۍ د سوکالۍ او ارامۍ لامل وگرځي همدا خبره د سورتی توبی آیت کې ذکر شوي دی(وان احدمن المشرکین استجارک فاجره حتی یسمع کلام الله ثم ابلغه مامنه ذلک بانهم قوم لایعلمون) ژباړه: که چیری له مشرکینو څخه یوکس له تا نه پناه وغواړی، نوپناه وکړه هغه ته، ترڅو واوری کلام د الله جل جلاله اوبیا ترامن ځای پوری ورسوه اودا له دې وجهی دوې داسی قوم دی [نه پوهیږي.١ ١ابن کثیررحمته الله دپورتنی آیت شریف په تفسیر وایی :((که چیری یوکس دارالحرب څخه د ډیپلوماتیکو دندو ترسره کولولپاره او سوداگریود سولې د کولو، جگړې د بندولو، جزیی ورکولویا نورو ورته کارونوپه موخه ادارا لاسلام ته راشي اود مسلمانانود واکمن یا دهغه مرستیال څخه پناه وغواړی. نوترڅوچې دارا الاسلام کې پاتي وي اوخپل هیواد ته گرځیدلی نه وي، هغه ته پناه ورکول کیږي)). د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم دقولي اوفعلي سنتوحخه هم د سفیرانو د خوندیتوب موضوع ثابتیږي.

دبیلگې په توگه پیغمبر(علیه وسلم)د مسلمه کذاب استازي ونه وژل. بیلکې ورته ویی فرمایل:(لوکنت قلاتلا رسولالقتلتکما)یعني که چیري ما استازې وژلای نوتاسو دواړه به مې قتل کړي وای. د ټولوفقهاوو په دې اتفاق دي چې سفیرانو اوهیئتونو ته د پناه اوخوندیتوب ورکول روا دي اوسیاسي استازي بیا د پناه د ترڅپرته هم اسلامي خاورې ته د راتللو اجازه لري.٢

- -د ابن کثسیرتفسیر٢ټوک٣٣مخ،دالبابی الحلبی چاپ. ١
- شرح السیرالکبیر،لومړی ټوک،١٩٩مخ کتاب الخراج،ابویوسف،١٨٨مخ ٢

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف- په ټولیز ډول خپله رسول الله صلی علیه وسلم[1] په خپل مبارک ژوند کې د نورو قومونو،شاهانواو نمایندگانو ته ډالۍ او خوندیتوبونه ورکړې دي.دبیلگې په توگه کله چې مسیلمه الکذاب نماینده گانو د رسول الله صلی الله علیه وسلم په مقابل کې سپین سترگې وکړه ؛ نو رسول الله صلی الله علیه وسلم داسې وفرمایل:(که چیرته خبره داسې نه وي چې سفیرانه وژل کیږي نوستاسي دواړو گردنونه به مې وهلې واې).همدارنگه چې کله ابوبکرصدیق رضی الله تعالی عنه یزید بن ابي سفیان شام ته د بندیانو د سپارلو لپاره لیږل نو د توصیی په شکل یې ورته وفرمایل:(کله چې د دښمن سفیران درته راغلل نواحترام یې وکړه، ځکه چې دا به ستا لومړنې خیروي چې دوی ته یې رسوی). رسول الله صلی علیه وسلم د وفات څخه څو ورځې مخکې د ځینو خاصو وصایاو په ضمن کې د خارجي وفدونو د احترام سپارښتنه کوله او فرمایل به یې:اکرم الوفود.ژباړه: د وفدونو احترام کوئ. پس د سفیرځان،ناموس او د اقامت ځای په اسلام کې مصؤن دی چې په دې مصؤنیت کې ورسره هئیت هم شریک دي.

ب- فقهې کتابونو له اړخه ډیپلوماتیکي مصؤنیت

همدارنگه اسلامي فقهې کتابونو[2]ډیپلوماتیکو مصؤنیتونو او مزیاو ته خاصه پاملرنه کړې ده، چې د(کتاب الخراج)له کتاب څخه چې امام ابي یوسف رحمه الله د مالیې اود مالي مسایلو په اړوند لیکلې دي د خورا اهمیت او اعتماد څخه برخمن دي، د یو مفهوم په اړولو سره ترې اکتفاء کوو: امام ابویوسف رحمه الله وایي چې که د یو ولایت والي د یوخارجې فرد سره گوري اوځان د کوم پاچا نماینده معرفي کوي او ووایي چې د اسلامي خلیفه سره ملاقات لپاره راغلې یم چې د خپل چاپا مکتوب هم ورسره وي او د اموال یې د ډالۍ په حیث راوړي وي. نود دې خبرې تصدیق وشي او څوک دې پر ده او دده پر اموالو عرض نه کوي. خوکه اموال یې د تجارت په نیت راوړې وي نو بیا مالیه ترې اخیستل کیږي. همدارنگه سفیران او ورسره هئیت اسلامي هیواد ته پرته له هغو عهدونو څخه داخلیدای شي کوم چې یو غیرمسلمان لپاره په اسلامي خاوره کې د اوسیدو لپاره د شریعت له مخې ضروري دی چې هغه امان اوبل د ذمې عقد دي.

---

[1] -بصیرت،ع نبی. ډیپلوماتیک حقوق.سلام خپرندویه ټولنه،جلال آباد۱۳۹۶مخ۵۰.

[2] - د پورتنۍ ما خذ.مخ۵۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم جز- په نړیوالو حقوقو کې مصؤنیت لغوی او اصطلاحی پیژندنه

د عمومي حقوقو د یوي ځانګې په توګه، د نړیوالو عمومي حقوقو د مفهوم پیزندنه، چې نن ورځ ورته په لنډیز سره، (نړیوال حقوق) ویل کیږي.

الف – د مصؤنیت لغوی پیژندنه په نړیوالو حقوقو کې

ډیپلوماتیکي مصؤنیتونه د حقوقو اصلی مرکز یا هسته ډیپلوماتیکي مصؤنیتونه جوړ وي او په ډیپلوماتیکي حقوقو کي مهم رول لوبوي نوضروري او لازمي دي چې مانا او مفهوم سره یې آشنا شو. مصؤنیت کلمه د فارسي حقوقي ادبیاتو معادل او ترجمه د انګلیسي اویوناني ژبو(immunity) څخه اخیستل شوي مصونیت جعلی مصدرپه مانا دي. چې، مانا یې مصون کیدل او خوندي پاتي کیدو په مانا را غلی د کلمې د توپیر له پلوه صون مفعول نوم دی،په مانا دې ساتل شوی او د عربی لعت صون مانا په ځای کي وکارول شي د ساتل شوی(محافظت) په مانا دی؛په حقوقي ۱مفهوم مصونیت په کلي مانا چې لرونکي اشخاص د قانون تعقیب او د دولت له مامورینو په امان کي دي یا په بل ډول قانون او قانون پلي کوونکي مامورین نشي کولای چې د هغه د درلودونکي اشخاص تعقیب کړی.یوازې ډیپلوماتیکي حقوقي مصونیتونه په مستقیمه توګه پر نړیوالو حقوقو ولاړ دی، د منوونکی هیواد حاکمیت ته زیان رسوی او ترهمدې عنوان لاندې په هغه هیواد تپل کیږي. خو په مقابل کي ډیپلوماتیکي امیتازات د منونکی هیواد په داخلي حقوقو پوري منصر دي. د هغه ورکړی بشپړ واک لري.البته د نړیوالو نزاکتنو او مقرراتو ځای او حتی نشي کولای په دې اړه نړیوال حقوق له نظره لیري کړی. همدارنګه د رومي مشهور فیلسوف سیسرون د ډیپلوماتیک خوندیتوبونو په اړه داسي وایي((د سفیرانو خوندیتوب هم د بشری حقوقو کې او هم په الهي حقوقو کي تضمین شوی، د دولتونو سفیرانو د پاک اومقدس شخصیت درلودونکي دي او د دوی درناوی باید په ټولو دوستو او دوښمنو هیواد کي وشي)).

ب) د مصؤنیت اصطلاحی پیژندنه په نړیوالو حقوقو کې

په عمومي نړیوال حقوقوکې په شخصي توګه ډیپلوماتان اودهغوي داستوګنې اوکارځاي دهغه دولت دمامورینوله تعقیب څخه خوندي دی. چې په هغه هیواد کې دنده ترسره کوي؛ خودغه خوندیتوبونه د

-نعیمی،ګل احمد.ډیپلوماسی او د مذاکرې فن، ننګرهار-مومندخپروندیه ټولنه ،مخ۱۳۰. ۱۳۹۴. [۱]

(c) ketabton.com: The Digital Library

بین المللی عرف اوعاداتو له مخي رامنځته شوي دي. نه دهیواد د قوانینو له مخې دي. ډیپلوماتیک خوندیتوب د ټولوډیپلوماټانولپاره مهم غټ امتیازدي چې ترڅو دوي وکولای شی خپلې دندې په خپلواکه توګه پرته دکومو ستونزو اوفشارڅخه ترسره کړي ..ډیپلوماتیک مامورین چې د خپل هیواد لخوا په منوونکي هیواد کې د یوسلسه خدمتونه د سرته رسولو لپاره ګمارل کیږي.نو د دې هدف لاسته راوړلولپاره باید نوموړی مامورین یوسلسه تسهیلاتواواستثنایی تضمیناتوڅخه برخوادره وی. چې؛ همدغه تضمیناتو اوتسهیلاتو ته په ډیپلوماتیک ژبه مصونیتونه وایی. یا پدې معنا چې مصونیتونه عبارت دی له دې څخه چې نوموړی ډیپلومات په منوونکي هیواد کې د امنیتې مامورینو اوقانونې تعقیب څخه خلاص دي یاپه بل عبارت قانون

اوقانون چلوونکي ماموراین نشي کولای نوموړي شخص ترتعقیب لاندې ونیسو .

دوهم- مطلب

په دې مطلب کې په لومړي جز کې د ډیپلوماټ، دوهم جز کې نړیوال حقوق او په دریم جز د اسلام مقدس دین پیژندنه او معنا تربحث لاندې نیول شوی دي.

لومړی جز – د ډیپلوماټ پیژند نه

د ډیپلوماټ کلیمه د ډیپلوماسۍ لفظ او اصطلاح ته منسوبیږي. چې خپله ډیپلوماسۍ یوه یوناني کلیمه ده چې د (diploma) څخه اخیستل شوی ده. او ډیپلومه هغه رسمي سند ته ویل کیږي چې د هیوادونو د باصلاحیته چارواکو ترمنځ د توافق وروسته یو بل تبادله کوي چې دغه سند په عین وخت کې بې دغه لوړ پوړي باصلاحیته چارواکو په لاسلیک او مهر باندې هم مزینه شوي وي. چې دغه با صلاحیته لوړ پوړي چارواکي بیا د ډیپلوماټ په نوم یادیږي. او دغه عمل په نتیجه یعني مذاکرې پایلې او تړون منځته راوړل همدا عمل ډیپلوماسۍ بلل کیږي. نو بیا دهغه قواعد او مقرارت چې دغه عمل لپاره چوکاټ جوړ وي هغې ته ډیپلوماتیک حقوق وایي. د ډیپلوماټ لپاره بیل بیل تفریفونه وړاندې شوي او څه تغریفونه په لاندې ډول بیان شوي دي.

ډیپلوماتیکي مامورین یا ډیپلوماټان هغه څوک دي، چې د ډیپلوماسۍ چارې پرمخ وړي، یعني هغه سیاسي مامورین چې د ډیپلوماتیکي هنر او ډیپلوماتیکو کړنو پر بنسټ بهرنی سیاست پلی کوي، هغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته ډيپلوماتيکي مامورين يا ډيپلوماټان ويل کېږي[1]. د ډيپلوماټانو مهمه دنده په بهرني دولت کي د خپل دولت بهرنی سیاست پلي کول دی. یا ډيپلوماټ هغه شخص ته ويل کېږي چې د یو رسمي دولتي مقام څخه د بهرني سياست د اجراء کولو لپاره گومارل کيږي. د ډيپلوماټ لپاره بيلا بيل تعريفونه وړاندې شوی دی. په يو بل تعريف داسي شوی ډيپلومات هغه شخص ته ويل کيږي چې د يو دولت له لوری د دولت يا دولتونو سره د ډيپلوماتيکو چاري پرمخ بيايي.

الف) د ډيپلوماټ دندې

ډيپلوماټ په بهرنې دولت کي دخپل دولت داستازي په بڼه يو شمير مهمي او اړينې دندې لرې، که څه هم د ډيپلوماټ دندې په گوته کول يو ستونزمنزمنه خبره ده، خوبيا هم څه نه څه دندې په لاندې ډول دي[2].

۱-د خپل هيواد د ملي گټو ساتنه:

لکه څرنکه چې دولتونه خپل بهرني سياستونه د ملي گټو د ستاتلو په موخه ټاکې او ډيپلوماسی بيا دبهرنيو سياستونو دپلي کولو لپاره هلي او ځلې کوي، له همدې کبله د ملي گټو ساتل د ډيپلوماټ مهمه او بنسټيزه دنده ده. ډيپلوماټ ته ښايی چې هره ډيپلوماتيکه او سياسي ليدنه او غونډه کې د خپل دولت د ملي گټو د ساتلو پربنسټ حرکت وکړي.

۲- د خپل دولت استازيتوب:

په کوربه دولت کې د ډيپلوماټ دريځ او کړنې دخپل اړوند دولت د استازيتوب په مانا دي، کله چې ډيپلوماټ په کوربه دولت کي د خپل هيواد د ملي گټي ساتي او دخپل دولت د بهرني سياست د ټاکلي تگلاري پربنسټ حرکت کوي، دا په دې مانا دي، چې دی د خپل دولت استازی دی او د خپل دولت د بهرني سياست بنسټيزه تگلاره هم بايد د کوربه دولت ته روښانه کړي. ډيپلوماټ بايد د ټولو اړينو وسايلو او امکاناتو په کاروني سره کوربه دولت د خپل هيواد دموخو څخه خبر کړي او د خپل دولت دسياسی استازي په بڼه چلن ورسره وکړي.

۳- د خبرو او مذاکرو سرته رسول:

---

[1] -داوری، فرهاد. ډيپلوماتيکی لاربښود. مومند خپرندويه ټولنه-جلال آباد۱۳۹۴مخ۹۵.

[2] - پورتنۍ ماخذ مخ۱۱۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څرنگه چي ځيني سياستپوهان ډيپلوماسی ته دخبرو او مذاکري فن وايې له هم همدې کبله د ډيپلوماټ دا دنده ډيره اړينه ده، مذاکره او خبري د ډيپلوماسی د پايښت مهم توکي دي، لکه څرنگه چې هره څانگه او هره پوهنه ځانته ځانگړي وسايل او توکي لري، له همدي کبله مذاکره د ډيپلوماسی مهمه وسيله ده.

د ډيپلوماټ ځيراکت او پوهه د مذاکري سرته رسولو کي ښه معلوميږي، ترڅو چې ډيپلوماټ دمذاکري په فن او رازنو پوه نسي ترهغه په نورو دندو کي نسي بريالی کيدای. لکه څرنگه چې مذاکره د دولت دبهرني سياست د موخو د لاسته راوړلو لپاره ترسره کيږي،له هم دې کبله په مذاکره کې د خپل دولت پرملي گټو او بهرنيو موخو پاندې زيلت ټينگار کيږي.

ب) د ډيپلوماټ ځانگرتياوې

د ډيپلوماسی پوهانو په آند، چې ډيپلوماټ بايد له جسمي او عقلاني په دواړو اړخونو کې له طبيعي امتياز او غوراوي څخه برخمن وي. هغه ډيپلوماټ چې په طبيعي ډول سالم او دښو ځانگړنو لرونکی وي هغه په خپلو دندو کې بريالی وي.

ټولنيزه گروهه پردې ده چې ډيپلوماټ بايد د ځينو ځانگړنو لکه رينښتنولي، امانت، زړورتيا،پاکوالي، پياوړي ارادي، روغتيا، هوښياری، نرمی، ښه نيت، هڅاند، پوهه، ښه زړه او ښه چلن لرونکی وي. که چيري د پورتنی ځانگړني په يوه شخص کي په طبيعي ډول شتون ولري او بياهم دخبرو شريني يا ښو خبرو ځانگړنه هم ورسره يو ځاي شي نو بيا ډيپلوماټ هغه شخصيت کيږي، چې د زياتو خلکو لخوا منل کيږي او په خپلو دندو کې بريالي گڼل کيږي. که څه هم خلک د ډيپلوماټ لپاره د فريب ورکولو هنر هم ځانگړنه بولي خو دا د رينښتني او غوره ډيپلوماټ لپاره ځانگړنه نسي کيدای بلکې دا د خلکو نظر دی.

دوهم جز- د نړيوالو حقوقو پيژند نه

نن ورځ، د نړيوالو حقوقو د تعريف په اړه نظريي توپير لرونکي يا متضاد ليد لوري وجود لري. خو پياوړي نرونه او د لوتوس په قيضه کې د عدالت د نړيوالې محکمې پريکړه له لوري او مخکنيو وړاندې شويو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بحثونو ته په پام سره له بل لوري، کولای شو،په لاندې ډول يې تعريف کړو. مخکې له دې نه چې بشپړه تعريف ته ورشو لومړې لغوي معنا او ورپسي اصطلاحي تعريف کوو۱.

الف) د نړيوالو حقوقو اصطلاح دلاتيني (jus gentium) له کلمې څخه، چې لفظي مانا يې د ملتونو حقوقو دي، اخيستل شوې دي، د (jus gentium) اصطلاح، چې لرغوني روم کې د (jus civile) د اصطلاح په مقابل کې ځاي لري او مانا يې (د رومي وګړو ځانګړې حقوق دي، په هغه قواعدو باندې دلالت کاوه، چې د هيوادونو پرته پردي هم په کې شامليدل. دغه مقرارت د روم دا مپراتورۍ له لوري اوله نورو هيوادونو او پرديو وګړو سره اړيکو د تنظيم لپاره وضع شوي وو او په واقعيت کې، د روم ملي يا داخلي حقوق ګڼل کيدل. په دې توګه نه شو کولای، چې په نړيوالو حاکمو اړيکو پورې منحصر وګڼو. البته، په وروسته کلونو کې د(jus gentium) اصطلاح او حتي د(jus civile) اصطلاح بدلون وموند.

ب) د نړيوالو حقوقو بشپړ تعريف: نړيوال حقوق، چې دعمومي حقوقو له څانګو څخه دی، د نړيوالې ټولنې حقوق دي؛ يانې د پلي کيدونکو هغه قواعدو او مقرارتو مجموعه، چې د نړيوالو اړيکو څخه رامنځ ته شوی دي او د نړيوالې ټولنې د غړو ترمنځ د اړيکو تنظيم کوونکي دي. دغه حقوقي څانګه، دملي يا د هيوادونو له داخلي حقوقو څخه مخکې والی او لومړيتوب لري ا, نړيوال سازمانونه (دولتي) په خپلو اړيکو کې، ددې قواعدو په پلي کولو باندې مکلف دي.البته، په ځانګړو برخو کې، نړيوال حقوق، د عادي حقيقي اشخاصو، بهرنيو خصوصي شرکتونو (ملي او څومليتي شرکتونو) غير دولتي نړيوالو سازمانونو او آزادۍ غوښتنونکو خوځښتونو، حقوق او مکافيتونه هم ټاکي.

دريم جز- د اسلام پيژندنه

اسلام يونړيوال دين دی او حضرت محمد صلی الله عليه وسلم د الله (ج) اخری سفير دی. د اسلام د فلسفې تشريع او د حضرت رسول الله بعث د انسانانو دعوت اوهدايت د توحيد او يووالی لپاره دي او اسلام په معنا دې تسيلميدل،اطاعت او سولې ته اسلام وايی. په اصطلاح کې هغه عقايدو او احکامو ته ويل کيږي. چې، د بشري ټولنې غوښتنو پراساس پرحضرت محمد صلی الله عليه وسلم باندې نازل شوي دي. اسلام دين کامل او نړيوال دين دی پرته له کمي اوکاستي څخه پرحضرت محمد صلی عليه

۱ -حکيمزی،حسيب الله.نړيوال عمومی حقوق.نوی مستقبل ټولنه – کابل۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وسلم باندې نازل شوی دی.او دخداي (ج) پروړاندې غوره دین اسلام دی. لکه څرنگه چې الله (ج) په قرآن کریم فرمایی:ان الدین عندالله الاسلام(۱)

الف) د حضرت محمد صلی علیه وسلم ځوابونه داسلام په اړوند:

کله چې جبرائیل علیه وسلم د نبي علیه وسلم څخه د ایمان اړوند پوښتنه وکړه، رسول الله صلی علیه وسلم ورته وفرمایل:ژباړه: ایمان دې ته وايي چې پرالله (ج)، پرښتو، کتابونو، پیمبرانو، آخرت په ورځ او همدارنگه خیر او شر چې دغه ټول د الله له لوري دي باوراو یقین کول. او ایمان حکم پرټولو کتابونو باندې ایمان راوړل فرض دي، او که چیري څوک انکار و کړي کافرگڼل کیږي.

ب) د شخص مسلمانیدو لپاره لومړي کار چې ترسره یې کړی

د مسلمانیدو لپاره د توحید کلمې لوستل او تصدیق کول: (لا اله الا الله محمد رسول الله) ژباړه:نشته معبود برحق یوازې د الله (ج) نه او محمد صلی علیه وسلم د خدای (ج) استازی دی او دشهادت کلمه یعنی:(اشهد ان لا اله الاالله واشهد ان محمداً عبده ورسوله) ژباړه: زه گواهي ورکوم، چې نشته معبود برحق یوازې دالله (ج) نه او گواهي ورکوم چې حضرت محمد صلی علیه وسلم دالله (ج) بنده او رسول دی.

دوهم مبحث -کلیات

د مصؤنیت اساس لا مخکې د ویانا د ۱۹٦۱ م کال د معاهدې څخه په اووم هجري کال کې د اسلام مقدس دین نړیوالو ته وړاندې کړي دي. البته د ځینو توپیرونو سره لکه د حق العبد په صورت کې د خسارې جبران او نور...

لومړی مطلب- په اسلام کې ډ یپلوماتیکي مصؤنیتونو تاریخچه او مبنا

د اسلام مبارک دین کامل اوبشپړ دین دي، د ټول بشریت لپاره تلپاتي اصول اوقواعد لري، د اسلام په مبارک دین د ژوند د ټولو اړخونولپاره لاربښووني اوقواعد شتون لري له همدې امله په اسلام کې د ډیپلوماسی اوډیپلوماټانو په اړه روښانه اوبنسټیز قواعد شتون لري.

-دریمه پاره، سورت ال عمران.۱۹آیت.[۱]

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی جز-په اسلام کې ډیپلوماتیک مصونیتونو تاریخچه

لکه څرنگه چې د اسلام مبارک دین یونړیوال دین دی اود بشري ژوندانه هري برخي ته یې پام کړی اود هري برخې لپاره احکام لري. پرهمدې بنسټ د دولتداری او سیاسي برخې لپاره هم روښانه او واضع احکام لري. د اسلام مبارک دین د سفیر اوسفارت کلمې څخه هم یادونه کړې ده؛ د عربي ژبې د سفار کلمه د ډیپلوماسي اوسفیر کلمې مترداف ده، چې څو ماناوې لري. مقابل لوري ته مسایلو روښانه کول، پټورازونو څخه پردې پورته کول،د ابهام تیارې د سهار رڼا غوندې روښانه کول،د حقایقو پرمخ د غبار جاروکول دي.

امام راغب اصفهاني وایي((رسولان هم د الله ج سفیران دي ځکه هغوی هم د الله جلاله د دین په وړاندي د خلکو افکاروڅخه د ابهام پردې لیري کوي اوحقایق خلکوته روښانه کوي)).همدارنگه ځینو پوهان وایي د لومړی ځل لپاره د سفیردنده د حضرت آدم (علیه السلام)ترسره کړې ځکه هغه د الله (ج)لومړی سفیراواستاری وه. اوخلکوته یې د لومړي ځل لپاره د ژوند تیرولو وسایل اوآسباب ورښودل اوملایکو هغه ته سجده وکړه چې د په خپله د هغه درناوي وه ځکه هغه د الله(ج)استاري١.د اسلام په سپڅلي دین په ظهورسره سمدستي اسلامي هیوادونو د نوروملتونو سره خپلې سیاسي اړیکي ټینگي کړې؛ ځکه دوی څخه کوله جگړې پرځاي د مذاکرې اوخبرو له لاري یوبل غوښتنو ته ځواب ووایې.مذاکره اوخبرې اترې په اسلام کې ډیرمهم رول لري.

ځکه حضرت رسول الله(ص)او د هغه اصحابه کرامو د نورو دولتونو د استازو سره بیلابیلې مذاکرې ترسره کړي دي. چې، پایله کې بیلابیل سمیه ایزو او نړیوال تړونونه رامنځ ته شوي. په ټولیزه توگه خپله پیغمبرعلیه السلام په خپل مبارک ژوند کې د نوروقومونو،شاهدانو او نمایندگانوته ډالۍ اوخوندیتوبونه ورکړې دي. د مثال په ډول کله چې مسلمه کذاب نمایندگانو پیغمبرعلیه السلام په مقابل کې سپین سترگي وکړه. نو پیغمبرعلیه السلام ورته وفرمایل: لولاان الرسل لاتقتل لضربت اعناکما. ژباړه: که چیرته خبره داسي نه وی چې سفیران نه وژل کیږي نوستاسي دواړو گردونونه به مې وهلي وای. همدارنگه کله چې حضرت ابوبکرصدیق رضی الله تعالی عنه یزید بن ابی سفیان شام ته د بندیانو د سپارلو لپاره لیږل

-بصیرت،ع نبی.د ډیپلوماسی تاریخ،دننگرهارپوهنتون دحقوقوپوهنځی لکچرنوټ،١٣٨٥ه.ش کال. ١

(c) ketabton.com: The Digital Library

نود توصيې په شکل يې ورته وفرمايل: کله چې د دښمن سفيران درته راغلل نواحترام يې وکړه؛ ځکه چې دغه به ستا لومړني خيروي چې دوی ته يې رسوي.

الف-د نړۍ پاچاهانو ته د پيغمبرعليه السلام ليکونه اوسفيران ليږل

د حبشې پاچا ته د پيغمبرعليه السلام ليک اوسفيرليږل. ويل کيږي چې، لومړي سفيرد پيغمبرعليه السلام لخوا د حبشي پاچا ته چې(نجاشي اصحم)نوميده وليږل شو. هغه عمروبن اميه الضمي وه چې د پيغمبرليک يې نجاشي ته وسپارلو. د اسلام ډيپلوماسي په تاريخ کې عمروبن اميه الضمري د پيغِمبرعليه السلام لومړني سفيرګڼل شوي دی.

چې، په حبشه کې يې يو کامياب اوموفق ديپلوماتيک ماموريت سرته رسولې دی.داچې درسول الله صلی الله عليه وسلم دغه سفيرد خاص ډيپلوماتيک فراست اوزيرکتيا درلودونکې اوپه موثره اندازه يې مقابل طرف ته د خپل مشرپيغام ورانتقال کړل نود حبشې په پاچا يې قوي اثروکړ.

د پيغمبرعليه السلام مبارک ليک يې راوخيست اوپرسترګو يې کيښود اوبيا د ادب له وجې له تخت څخه راکوزشو اولاندي په فرش کښيناست. دخپل اسلام اعلان يې وکړل اود شهادت کليمه يې وويله، اودايې هم وويل که وخت اوتوان پيداکړ د پيغمبرعليه السلام په حضورکي به حتما مشرف شم مګرژوند ورسره ډيره ياري ونکړه او ژر وفات شو. پيغمبرعليه السلام يې په غيابت کې جنازه اداکړه.

۲-د روم امپراتورهرقل ته د پيغِمبرعليه السلام ليک

نبي کريم عليه السلام د روم امپراتورهرقل ته هم په مشابه او ورته مطالبودغه لاندي ليک دهجرات په اووم کال د محرم په مياشت کې دخپل سفير(د حيت بن اخليفه الکلبي)په لاس ورستوو چې مطالب يې په لاندې ډول دي.

((بسم الله الرحمن الرحيم من محمد رسول الله الی هرقل عظيم الروم،سلام علی من اتبع الهدی، امابعد فاني ادعوک بدعايت الاسلام، اءسلم تسلم، واسلم يؤتک الله اجرک مرتين، وان توليت فان عليک اثم الاريسين و[ياآهل الکتاب تعالوا الی کلمت سواءبيننا وبينکم ان لانعبدالاالله]الی قوله[اشهيدوا بانامسلمون]) ژباړه: دا ليک د الله د رسول محمد (ص) له طرفه د روم مشرهرقل ته تقديم دی. په هغه چا دې. سلام وي چې د سمې لارې پيروي کوي. د بعد د سلامه: زه تا د اسلام په طرف دعوت کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام راوړه ترڅوسالم پاتې شي اواسلام راوړه نوتاته به الله جل جلاله دوه ځلې اجردرکړي، اوکه مخ دې واړولو نوستا د رعیت ګناه به هم د ستا په غاړه وي. په دې ډول پیغمبرعلیه السلام د نړۍ نوروپاچاهانو ته هم سفیران اولیکونه لیږلي دي. چې، په ټولوکي مشبتوپایلو درلودونکي وه اوهغه داچې اصلي هدف د پیغام رسوول وه، د اسلام د حقانیت اویوسیاسی، نظامي اودیني قوت په حیث معرفي کول اوداسلامي دولت د محوري بر نامواوخارجي سیاست خلکوته بیانول وه.

دا پایله ده، ټولوماموریت څخه لاسته راغلي ده. مګرچې ځینو پکې اسلام قبول کړی دی؛ لکه د حبشې اویمن خلکواو چارواکو قبول کړې وه ،دا ډیره لویه لاسته راوړنه ده. مګرځینو بدبختو قومونواودهغوی چارواکو ډیربد برخوردونه وکړل. لکه د فارس کسری، چې ددې زیان هم یوازې د هغو ځانونوته متوجي دي.

ب- د خلفاء راشدینو سفارتي او دیپلوماتیکي کړني

د نبي کریم علیه السلام له رحلت څخه وروسته خلفاء راشدینو د اسلامي امت خلافت په غاړه واخیستئ. دوی د نبي کریم علیه السلام لارو تعقیبول اوپه ډیپلوماسۍ کي یې هم هغه نیکه رویه اوچلن چې ده مبارک کول تعقیب کړل. د بیلګې په توګه لومړني خلیفه ابوبکرصدیق(رض)د روم د قیصر سره ښې اړیکې ټینګې کړي اومناسبات یې په سمه توګه ترسره کړې، دده څخه وروسته دوهم خلیفه حضرت عمرفاروق (رض)هم د رومیانو سره اړیکي د دوستي اومینې په فضاکي وساتلي.

طبري تاریخ د دوهم خلیفه او د روم قیصر ترمنځ اړیکي ډیرې تودي ګڼي، د دوي ترمنځ اړیکي تردي بریده تودي اوټینګي وي چې یو وخت د دوهم خلیفه بي بي د روم د امپراتوربښځې ته یوارزښتناکه اوقیمت لرونکي امیل د حضرت عمر(رض)بي بي ته یې راولیږلو،چې ده مبارک هغه بیت المال ته وسپاری اوشخصي ګټه ځیني ونه کړه١.

ج- د اسلامي فقهاوو په اند سفارت اوډیپلوماسي

د سفارت، سفیراوډیپلوماسۍ په اړه اسلامي فقهاوو اوعلماوو هم ډیري لیکني کړي دي د بیلګې په توګه امام ابویوسف په خپل کتاب(کتاب الخراج)لیکي ((که چیري د کوم ولایت والي د بیګانه یا بهرني شخص سره مخ شي اوهغه د خپل باورلیک ورته وړاندي کړي اوورته ووایي چې زه دخپل پاچا لخوا د

-د پورتنۍ ماخذ٢٩.. ١

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړي هيواد ته سفير راليږل شوی يم اود کوم مال چې زما سره دی هغه مي داسلامي دولت اميرته ډالۍ په توګه راوړی دی، د ده په خبرو دی باور وشي او د مال څخه دي ماليه نه اخيستل کيږي...همدارنګه دی په سمندري قلمرو کي هم سفيرانو خونديتوب ته اشاره کوي[1]

او وايې که چيري په سمندرکي د کافرانو کومه کښتۍ دمسلمانانو د کښتۍ سره مخ شي اوپورته دعوه وکړي نو دوي هم خوندی وساتل شي اواسلامي اميرته دې بوتلل شي.....)).همدارنګه زياتو نوروفقهاوو اوعلماوو پدې اړه اندونه ورکړي دي اوپه اسلام کي يې دډيپلوماسۍ اوسفارت ارزښت روښانه کړی دی.

پورته موپه اسلام کي دډيپلوماسۍ پرارزښت باندې څه ناڅه رڼا واچوله اوداراته معلومه شوه چي، اسلام کي۱۴ پيړۍ وړاندې د سفيرانو خونديتوبونه، امتيازات،تشريفات، آداب....په ګوته شوي وه. نو ويلي شوچي، داسلام مبارک دين ډيپلوماسۍ ته زيات ارزښت قايل دی اوډيپلوماسي د اسلامي حکومت لپاره اړينه ده[2]

دوهم جز-په اسلام کې ډيپلوماتيکي مصؤنيتونومبنا

خو د ډيپلوماتيکي اړيکو تاريخ ښيی؛ چې په کلي توګه دولتونه د بهرانيو ډيپلوماتانو په اړه ددې خونديتوب په هکله هيڅکله له زړه نه تمايل نه درلودل. خو له دې سره سره بياهم په عملي توګه په ټولو اړخونه منلي اورعايت کړي دی. ځکه چي، خپله هم له دې خونديتوبونه څخه ګټه اخيستونکې وه. ددې بحث په پيل کې دغه پوښتنه رامنځ ته کيږي. چې د ډيپلوماتيکي خونديتوب دليل اومنطق څه شي دی؟

ددې موضوع اهميت اوبيلابيلو نظرياتو تفاوت په دي کې دي. معمول سره سمه پراختيا موندلي. له مسلمو حقوقو څخه مخلاف ښکاری ځکه د کلي اصل پربنسټ د يودولت حاکميت پرهغه کس اوشي باندي شته چي، په قلمرو کې واقع وي. او د دولت قوانين د خپل قلمرو په داخل کې دهرکس اوشي لپاره داجراء وړدي.

لومړی جز- نظريې: په لاندې ډول دري نظريې بيانووپه ډيپلوماتيکو مصؤنيتونو په اړوند اوورپسي د اسلام سپڅلي دين له اړخه پربحث کوو.

---

[1] - دپورتنۍ ماخذ ۳۰

[2] -بصيرت،ع نبی.د ديپلوماسۍ تاريخ،ننګرهار پوهنتون د حقوقو پوهنځی لکچرنوټ ۱۳۸۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف-نمایندګۍ نظریه

د ډیپلوماتیکي مامورینو د استازولۍ په ځانګړنو ولاړه ده. له دې نظریې سره سم؛ د استونکې هیواد مامورین په منونکي هیواد کې د استونکي هیواد استازي دي. نو دهیوادونو له هماغه امتیازونو اوخوندیتوبونوڅخه برخمن دي. هرنوع تعرض په استازو باندې په هغه هیواد کې تعرض ګڼل کیږي۱

ب-له سرحد بهرنظریه

دغې نظریې پراساس نوښتګرپه اولسمه پیړۍ کې دهالیند پیژندل شوی؛ حقوق پوه هوګر ګروسیوس دی. چې، په خپل کتاب کې لیکلي:(د بین المللي حقوقو له مخې د سفیر په شخصیت کې د هغه هیواد د هیواد مشرشخصیت تجلی یوه اودا فرضیه له دغې فرضیې سره ورته ده. چې، وایی: سفیردهغه دولت له خاورې څخه بیرون دی؛ چیرته چې دنده تر سره کوي او ددې پایله ده. چې سفیرمکلف نه دی؛ چې د هغه هیواد قوانین ومني.چې په کوم کې ماموردی.

ج-د خدمت کولود مصلحت نظریه

که د مصلحت نظریې پراساس سیاسي استازي په ارامه د کوربه هیواد تاثیراتو پرته خپلې دندې پرمخ بوځي؛ دا سیاسي استازولپاره مصونیتونه اومزایاوو ضرورت پیداکیږي. یا په بل ډول سیاسی استازي یا ماموریت په مساعدوشرایطو په کامل استقلال پرمخ بوځي. نولازمه دي چې د کوربه هیواد په حقوقي نظام په عملي توګه پراخې ازادۍ څخه برخمن شي. له دغه ازادۍ څخه مراد سیاسي چاري په ښه صورت ترسره کول دي. همدارنګه د ټولومطرح شویو نظریاتوسره د اسلامي حقوقوله نظریې هم بحث پرې کیږي.

دوهم جز- الف: له سرحد بهرنظریه په اسلامي حقوقوکې مغایرت دلیل د یوې برخې موزاینې اصول اسلام سره په ټکردي. ځکه دغې نظریې منل لازم ندي چې په اسلامي خاوره کې؛ بیګاناګانولپاره حقوق اومزایاوي په پام کې ندې نیولي. کوم حقوق چې اسلام ورکړي دي۲.اونورې نظریې یعنې نمایندګۍ نظریه اوخدمت کولود مصلحت نظریه په اسلامي پوهانو کي طرافداران لري.د نمایندګۍ نظریې د تائیدلپاره شاوهدوړاندې کړې دي.

-بیګدلی،ضیایی،حقوق بین عمومی.صفحه۴۴۲. ۱

-غینمی،قانون اسلام فی السلام،ص۵۸۶ ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱-که چیري غیرمسلمان اسلامي خاورې ته داخل شي. او ادعا وکړي؛ چې غواړم په امان کې شم یاهم ووایي چې استازی یم او باورلیک هم ورسره وي. په امن یا امان کې دي. دهغه نه شاوهدو مطالبه اونوره هرډول زور، فشاریا د نورو اسنادو غوښتل ترڅو پوري مسله نه وي واضع شوي راوه ندي. د قرآن الکریم اوسنتو پرتائید پراساس په هغه باندې خپل هیواد ته ترتللو پورې هرډول تجاوز(تعرض)منع ګڼل کیږي اوهرڅوک چې په قصد سفارت یا سیاسی ماموریت لپاره اسلامي خاورې ته داخلیږي په امن اوامان کي دي رسول الله هرډول تیري اوتعرض څخه په هغه باندي منع کړي دي۱.

ابویوسف کتاب الخروج کي لیکلي: که چیري یوڅوک یا بیګان کس د والیانو سره لیدنه اوکتنه کوي؛او ادعا وکړي چې د فلاني بادشاه استازی دی یادعرب سلطانت څخه راغلی اوباورلیک هم ورسره وي.هیڅ څوک د هغه په اموالو باندي تعرض حق نه لري. که اموال یې د تجارت په نیت هم راوړي وي اومالیه لری. همدارنګه که چیري د مسلمانانود مشرکنو کشتي دمسلمانانوله کشتي سره برخورد وکړي یا ادعا وکړي چې د فلاني شخص استازی دي اوباورلیک هم وړاندې کړي.

پس والي مکلف دي چې هغوی د مسلمانانو مشرته بوځي اوکه چیري دواروغو ادعا یې کړي وه؛ د مسلمانانومشربه پریکړه کوي۲.د اسلامي پوهانوله نظره د دې پر اساس استونکي که شخص یا دواکمن استازی وي هغه باندي تعرض ناروه دی حتا دجګړې په صورت کي دهغوی کورني،مالونه په امن کي دي.

۲-کله چی رسول الله(ص)د مسلمه کذاب استاری ته وفرمایل((که چیري سفیرنه وی د ستا دوژلو فرمان مې صادرولو))د دې دلیل پراساس استوونکي د مصونیت څخه برخمن دي اوتعرض ندي راوه.

۳-رسول الله(ص) په خپل باورلیکونه کي دغه ډول ذکر کړي وه. ((زه محمدرسول الله الی فلان))یا((زه محمدالنبی لی فلان))استفاده کوله. ((د زرعه بن یزن))په لیک کې فرمایلي: ((که چیري زما استوونکي تاسوته راغلل هغوي سره په نیکې رفتار وکړئ)) دغولیکونوڅخه جوته کیږي چي، استونکي وصف درلود؛ نمایندګان له مصونیت اواحترام څخه برخمن دي۳.

-ابوابوفار،قانون الدیلوماسی الاسلامی،ص۳۴،الملاح،سلطات الامن واتحصامات والامیتانات الدبلوماسیته،ص۶۰۷-۷۰۷. ۱

-ابویوسف،الخروج،ص۱۸۸-۱۸۹. ۲

- سیدالناس،ابن،عیون الثر ج۲،ص۳۰۴. ۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب-د خدمت کولومصلحت نظریه

دغه نظریه په اسلامي اوفقهي حقوقوکې ډیر طرفدارن لري. همدارنگه دغه نظریې په اخیرکانون کې د ویانا کنوانسیون۱۹٦۱درج شوی او نن ورځ ډیرحقوق پوهان دغه نظریي طرفداران دي. پیړی مخکي، دهجرات دوهمې پیړی کې شیباني په کتاب السرالکبیر پدې بیان کړي دي.

لکه څرنگه استوونکي په امنیت کې نه وي نشي کولای خپلې ورسپارلي شوی رسالت ترسره کړی .غلاوه پردې د امان لپاره هیڅ ډول شرط وجود نه لري. اوکه چیري شرط د پریکړې یا سند له مخې ترسره شي غوره ده۱.همدا ډول علاوه د شیبانی نه نورو پوهانو اود فقې خاوندانو سرخي په دې هکله وایي:په جاهیلت اوپه اسلام کې استوونکي له مصؤنیت څخه برخورد ول؛ځکه جگړه اوسوله د استازو له استولو پرته نه شوني وه. پس لازمه دي چې، استازي د خپل هدف د رسیدلو لپاره په امن کي وي۲.همدارنگه دغه نظریه د۱۹٦۱ز کال د ویاناژمنلیک په سریزه کي په صریحه توگه پدې ډول ذکر دي(په ډاډه توگه ویلي شو؛ چې خوندیتوبونه اومزیاووي د امتیازپه توگه اشخاصو ته نه ورکول کیږي؛ بلکې په موثره توگه د ډیپلوماتیکې مامورینو دندو د ترسره کولو په خاطر د دولتونو استازو ته ورکول کیږي.))ددې سربیره په کنوانسیون کې ډیپلوماتیکي نمایندگې اودولتونو استازي ذکرشوي د۳مادې پراساس ډیپلوماتیکي ماموریت دندې پرځانگري توگه عبارت دې له:

الف) د منوونکي دولت پروړاندې د استونکي دولت استازولی.

ب) ترهغوحدود پوري چې، په بین لمللي حقوقوکي منل شوي دي؛په منوونکي دولت د استوونکې دولت د اتباعو اوخپله د دولت گټو ساتنه،

ج)د منوونکي له دولت سره مذاکره د استازی دنده گڼل کیږي. بنابرءان دولت نمایندگانوته مصونیت اعطا کوي؛ په دې هدف چې خپله دنده په حسن نیت سره پرمخ بوځي. همدارنگه د امتیازورکول د استاری شخصیت اوکرامت څرگندویه دي. هرنوع سوء استفاده کولو د شخصیت اومقام داستوونکې دولت پورې اړونده کیږي

-النظم،منجد الدبلوسی فی الاسلام،ص۸۱. ۱

-اوالوفاء،قانون الدبلوماسی الاسلامی،ص۳۰۴. ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهمه مطلب- په نړیوالوحقوقوکې ډیپلوماتیک مصونیتونو تاریخچه او مبناء

ډیپلوماتیک مامورین د ډیرو پخوا زمانو او عصرونو څخه را پد یخوا د ډیپلوماتیکو مصؤنیتونو او امیتازاتو څخه برخورداره دي. نوموړی طرزالعمل د ویانا د۱۹۶۱ م کال معاهدې څخه پخوا په عرفي ډول وجود درلود.

لومړی جز-په نړیوالوحقوقو کې ډیپلوماتیکي مصونیتونو تاریخچه

له پخوانیو رشتو څخه پخوانیو سیارو سفرانو مصونیت درلود؛ په تدریجي ډول یی توسعه پیداکړه بالخصوص وروسته په ۱۶او۱۸پیړیو کې دایمي ډیپلوماتیکي نمایندگیو جوړښت رامنځته شو.د استازو لیږل د یو کار ترسره کولو لپاره د کوربه هیواد له لور د احترام او درناوی په سترگه ورته کتل. په ۱۴۵۰ کال کې لومړي ډیپلوماتیکي هئیت ننی عصر مطابق استول شوي وه۱. په سیاسي چارو کي چندانه مداخله او علاقه نه درلوده.

تر۱۸۵۰کال پوري ، همدارنگه د نمایندگیو په دایمي صورت وروسته ۱۸۱۵ جگړې وین کنگره، په ۱۹۲۷ کې د ملل جامې له لوري اقدامات،۱۹۲۸ د لاتیني امریکا هیوادونو کنفرانس ،۱۹۴۶نړیوال حقوق،۱۹۶۱ د ډیپلوماتیکو اړیکو په ارتباط کنوانسیون، کونسولي په ۱۹۶۳-۱۹۶۹ ځانگړې هیئت. په پخوا وختونو کې د قبیلو ترمنځ هم چې کله د اوبو،څمکو.ښکار اونور....پرسر اختلاف رامنځته کېدو او دغه. اختلاف په گاونډیانو قبیلو ته د منلو وړنه ویا به یوې څواکمنې قبیلې کومه کمزوري قبیله په جگړه کې ماته کړه یاهم له منځه یوړه، یاهم کله به چې د دوو قبیلو ترمنځ جگړې ته میلان نه ۲ وه.

نوبیا به یې ډیپلوماسی ته مخه کوله.یاني د یوه استازي په وسیله به یې مقابل لوري خبروو اتروته رابلو.خبرو اترو ته د ناستي اویوې پایلې ته رسیدو لپاره په کار ده، چې دواړو لورو خپل استازي یو-بل ته واستوي،چې استازي به هر ډول مزاحمت څخه پرته تلل راتلل.که به استازی د یوي له لوری ووژل کېدل یا به هم بندي کړي شول؛ نودا معنا یې لرله چې مقابل لوري خبرو لپاره ناستې ته چمتو ندي له همدې امله د ډیپلوماسی په تاریخ کې ترټولو لومړنې اصل چې د بیلا بیلو ټولنو ترمنځ را منځته شوی اومنل شوی،هغه دا ستازیو د خوندیتوب اصل دې. چې همدغه اصل ډیپلوماتیک خوندیتوب د قاعدې

---

[1] -صدر، جواد.ډیپلوماتیکی او کونسلی حقوق:ژباړه اختیار،هجرات الله،ننگرهار،گودر خپرندویه ټولنه۱۳۹۵مخ۳۵.

[2] -د پورتنۍ ماخذ-مخ۳۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنسټ هم جوړوي. د استازو وژل،بندې کولو یاهم سپکولو کوم شخصي اړخ نه درلود؛بلکې دغه مانا یې لرله،چې مقابل لورې د استازو د مشر اود ټولې قبیلې سپکاوی کړی دی. همدا لامل کیده،چې استازي لوری سخت غبرګون وښیي.

په لاندې ډول یې په دریو دورو کې مطالعه کوو:

۱-په لومړي دوره کې پخواني یونان او پخواني روم د مطالعې لاندې نیسو.

الف-پخواني یونان

په لومړي ځل ډیپلوماتیکي اړیکي په یونان کي را منځته شوي؛ چې په یونان به د دوو بیلابیلو ټولنو ترمنځ کله کله د دیپلوماسۍ په وسیله د ځانګړو استازیو په سبب ځیني برخوردونه کیدل، هو عام نه ول؛ ځکه د یونانینو د ښارګوټو اوسیدونکیو د خپل ګاونډي ښار اوسیدونکو د سخت ناسیونالیستي فکر لرونکي ول اوپه دې ډول د هرښار اوسیدونکیو خپل د ښمنان ګڼل اوهر رامنځته شوي اختلاف په ژر په جګړې بدلیده؛ هو له دې ټولو سره سره بیاهم یونان، نه یوازې ترممکنې کچې پورې له ډیپلوماسي څخه ګټه پورته کړې دي؛بلکې ډیپلوماتیکي اړیکو په رامنځته کولو د پام وړ پرمختګ وکړه

اوځیني قواعد یی هم رامنځته کړي دي.د بیلګې په ډول د آتن استازي اړول چې په یوبل هیواد کي چې د اتن هیواد د پلاوي لخوا باورلیک له ځان سره ولري اوکه له دې پرته یی تشه ادعا کوله؛ نومجازات کیدل به. همدارنګه د آتن هرسفیربه چې د خپل ماموریت د محل له رئیس څخه کومه ډالۍ واخیستې وه؛نود خپل هیواد د پلاوي څخه په تنبیه کیده. همدارنګه مشهورخطیب د موستن، چې کله په مقدونیه کي د یونان سفیر وه، هم له فیلپ مقدونیه څخه په بډو تورن (ډالۍ)اخیستلو تورن شو.د دې برعکس کله به چې کوم استازی له خپل ماموریت څخه بریالي راستون شوه؛ نو دلته به پرځینو امتیازاتو هم نازول کیدل. هو له دې سره بیاهم د آتن ډیموکراسۍ د ډیلوماسي لپاره پرمختللي بنسټونه رامنځته کړې دي. په همدې وخت کې د کونسلې یا کونسلګرې بنسټ هم په یونان کي کیښول شو[۱]؛

ب - پخواني او روم

پخواني روم هم ونشوکولای چي نوروملتونولپاره د ډیپلوماسۍ کوم ارزښتمن میراث له ځانه ولري؛ ځکه چي رومیان په خپل یو مغرورملت و نوره ملتونه یې له ځان څخه کم ګڼل. تل به پدي څخه کي وه چې؛

---

۱ -صدر،جواد.ډیپلوماتیکی اوکونسلی حقوق:ژباړن اختیار.هجرات الله.ګودر خپرندویه ټولنه۱۳۹۵مخ۳۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل سياست اوغوښتنې پرنورو ومني.د روم چلن يوازې په بهرانيو ملتونو خپلې غوښتنومنل ول دهر لارې چې شونې وه حتا دجګړې لار هم خو مذاکراتو اوخبرواتروته پکي ځاي نه ورکول کيدو؛خو له دې سره بياهم لکه څرنګه چې د حقوقو،قانون اونظام رامنځته کول د پخواني روم له ځانګړي خوی څخه ول، پدي مانا چې د بين المللي حقوقواوبهراينو حقوقواصلي پايي همدوې درولي وي؛ نوپه ډيپلوماتيکوحقوقو کي ډيرمحکم قواعد رامنځته کړي دي.

سفير چې اوارتور به يې ورته وويل، کله به چې خپل ماموريت ته ليږل کيده؛ نو د روم د سنا مجلس له لوري به باورليک ورکول کيده.دهغو ماموريت موده به لنډه به هم و په دې ماموريت کې اوارتورته کوم ځانګړې واکونه نه درلودل اوپه دې خاطر به دهغو ډيپلوماسي څرګندولو کوم فرست نه پيداکيدو.د بهرانيو سفيرانو لپاره چې روم ته راتلل ځينې قواعد وضعه کړې ول.چې د اوسني خونديتوبونه بنسټ ببلل کيږي، دغه خونديتوبه نه ټول شخصي ول، د سفير د اوسيدو ځاي اوکورنۍ په کې نه را تلل او دا ځکه چې هغه مهال سفيران لنډ مهاله ول. سفيران به د لنډ مهالو اواتقافي ماموريتونولپاره استول کېدل له کورنۍ پرته به ماموريتونو ته تلل.

۲- دوهمه دوره

پينځه لسمه پيړۍ د ډيپلوماسی او ډيپلوماتيکو اړيکوپه تاريخ کي نوې دورې پيل ګڼل کيږي؛ چې ونيزيانو يې بنسټ ايښودونکي دي.هغوي د پورتنيو نوښتنو پرته د خپلو استازو موده ،چې لنډه به وه او د يوځانګړي ماموريت لپاره استول کيدل، تر دوکلونو پوري ثابته کړه. په دغې موده کې په ټولې هغه چارې چې د دوو دولتونو ترمنځ اړوندېدې،د استازي د دندې برخه ګرځيدلې وي. په دې ترتيب د لومړي ځل لپاره دايمي ډيپلوماتيکي ماموريت او استوګن ډيپلوماتان رامنځته شول.خولا د ونيزيانو په اند، هغه ډيپلوماسي،کومه يې له بيزانسيانوڅخه زده کړې وه؛ ياني له فريب اومکرڅخه ګټنه، وړاندې نه وه تللي؛ځکه چې دئ ډيپلوماتيکي استازا دنده يوازي ساسې پوري وتړل شوه اودې چلن ټولې اورپا ته سرايت وکړ[1].

نه يوازې له دې مهاله ترڅوپيړيو وروسته پورې ټولوهيوادونو بهرنې ډيپلوماتان يوازې جوسوسان ګڼل اوډيره سخته څارنه به يې ترې کوله؛ بلکې اوس هم کله کله اثرات ليدل کيږي اوځينو هيوادونوکې

[1] - ډپورتنۍ ماخذمخ۳۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرډیپلوماتانو بدگومانۍ اوپریو نه یوډول د هغوي نه څارنه شتون لري. له پینځه لسمې پیړۍ وروسته د لویدیځې اروپا هیوادونو پرملي او دولتي مشخصو واحدونو بدل شول اوقلمرو اوحدود یې هم لږ او ډیر مشخص شول. د هغه مهال د دولتونو اداري سازمانونه که څه هم ساه واخیسته. خو داچې په کې د دولتي ځواک اوملي حاکمیت وجدان راوبښ شوی و؛نو دهرهیواد وګړیو ترمنځ اړیکوکې ځانګړي حقوق معمول ول. د دولتونو ترمنځ اړیکي هم، چې سیاسی او اقتصادي غوښتنو را زیږېدلې وې، پراختیا موندلې وه اوکم او زیات د ځواکونو ترمنځ یوځه تعادل رامنځته شوی و.په دغو شرایطوکې؛ که څه هم د اختلاف د حل لپاره د جګړېزو او دوښمنې له منځه نه وتلای وه؛ خوبیا هم د ډیپلوماتیکي اړیکو پراختیا د مذاکرې اوخبرواترو لپاره ډېرمساعد عوامل دولتونو ته په لاس کې ورکول.
همدغه عوامل بالاخره د دې لامل شول، چې دایمي اواستوګن ډیپلوماتیکي استازیتوب معمول شي. دونیزجمهوریت، چې د هغه مهال نړۍ د ډیپلوماسۍ کومه بیلګه ورکړه،په تدریجي ډول یې پراختیا وموندله. دعیسوي اورپا د سیاست په ادارو کي دپاپ ځواک هم پراختیا وموندله اوددې ځواک دپلي کولو لپاره اړینه وه؛ چې پاپ د اورپایې پاچایانو سره خپل استازي ولري.
په شپاړسمه پیړۍ کې دایمې ډیپلوماتیکې استازیتوب په اورپایې هیوادونو کې عادي شوي وه او ورسره استازو هم درجي پیداکړه،چې دلګا او.دې ضمن کې هغه ډیپلوماسي چي په آتن کې د مذاکرې فن ګڼل کیده، په بیزانس کې د تدویر اونیرنګ فن اوپه همدې بڼه ونیزته هم ورسیده. د ماکیاول افکاروپه نفوذپه بشپړه توګه له دوراغو اوجوسوسي سره یوشان شوه او دې رویې دومره رواج وموند؛ چې یوولسم لوئی،د فرانسي پاچا،ډیپلوماسی له جوسوسي پرته بل څه نه ګڼله اونه یی هم له خپلو استازو سره له دې پرته بل څه غوښتل.همدغه لامل شو؛چې دغه اړیکې د یوبل پراستازیو دپاچایانو له سختې بدګومانۍ سره موجودي وې.دایمي ډیپلوماتیک ماموریت په وسیله اړیکو له پراختیا سره به په تدریجي توګه په هره پلازمېنه کې یوشمیر سفیران پاتي کیدل،چې هغه ټولې ته به یی ډیپلوماتیکي پلاوي ویل کیده. پخوانیو رویوهم په تدریجي توګه د ډیپلوماتیکي مامورینوځیني قواعداو نظامونه دعرف اوعاداتو په بڼه عام کړل اودغه قواعد په اولسمه او اتلسمه زیږدیز پیړۍ کي په ټولو اورپایی ّیوادونو کې د قبول وړګرځیدلي وه.همدغه قواعدول چې د ویانا کنګرې په١٨١۵ز کال اوله دې وروسته دآکسلاشاپل کنګرې تدوین کړل او وروسته بیا څوځل په بین المللي کنفرانسونو کې هم بشپړشول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳-دریمه دوره : د شلمه پیړۍ، په ځانګړي ډول له دویمې نړیوالې جګړې څخه را وروسته دوره په ډیپلوماسي کي د دوو سترو بدلونونو شاهده ده؛ چې تدریجې سره یی پراختیا ومونده.لومړې داچې دهغو پخوانیو اصولو چې په نوي بین المللي نړۍ کي لاس اوپښې تره ډیره حده پورې تړلې وه.دوهم دا چې ډیپلوماسی مهمې برخې د بهرنیو چارو وزیرانواوځینې نورمهم مسایل دهیواد ونو مشرانو ته انتقال شول.همدرنه بین المللي مسایل چې یو اوزیات شمیرهیوادونه کې د خیل ول.دبین المللي کنفرانسونواوسازمانونو له لاری حل اوفصل کیږي.په نوي ډیپلوماسی کې لاندې تغییرات اوبدلونونه رامنځته شول.

۱- په زیاتو هیوادونوکي سفیر د پخوا په څیردهیواد مشر شخصي استازی نه ګڼل کیږي.هغو هیوادونوکې چې دپخوانیو سنتونو پیروۍ اوس هم سفیر د شخصي استازي نوم لري. یوازي د خپل هیواد ټولنیز بنسټ ایښودونکې دی،ځکه دهیواد مشر د دولت دځواک مظهردی،چې حقوقي شخصیت یې د دیپلوماتیکي اړیکوبنسټ دي اوپه واقعیت سفیر ددغه ځواک استازي دی نه دهغه شخصي استازی۱.

۲- د سفیر رول یوازې په دې کې دي د دووهیوادونواړیکو کې ګټه ور تصمیم نیولو لپاره اړین معلومات تر لاسه کړي.همدارنګه پدي کي هم رول لري،چې د دوملتونو ترمځ اړیکو،پیژندنې او دوستي وسایل رامنځته کړي.پردغو وسایلو یوسفیر کولاي شي،د دواړو اړخونوغوښتنو اوعقایدو ته په ډیره غوره طریقه ترتیب کړي او هم کولاي شي؛ دبین المللي اړیکو د پراختیا لپاره دوه اړخیزه همکاری رامنځته کړي

۳- په زیاتو هیوادونوکي عمومي افکارو دډیپلوماسي په لارښوونه اغیزمن رول لوبوي. اوسنیوګړندیوارتباطي وسایلو د هیوادونو وګړي د نړۍ سیاسي پیښوپه جریان کې اچولي دي د سیاسی چلن اومحرمانه ډیپلوماسي کیدای شي د وګړو د ارادې له مقاومت سره مخ شي،په هغو هیوادونو کي چې ډیموکراسۍ رژیمونه لري،په ډیرو کلکوبنسټونو ولاړ وي اوباید دسولي او پرمختګ لپاره وکارول شي،نه دحکومتونو دغوښتنو ترلاس کولولپاره.

۴- د هیواد ونومشرانو شخصیت او درناوي له پلوه اوپه حقوقي اوعمومي لیدنوکې یی صریخه خبرواترو له پلوه،یوه نوې اغیزمنه لاردمهموبین لمللي مسایلو د حل لپاره پرانیستې دهچې له دې سره د هرهیواد

۱-د پورتنۍ ماخذ،مخ۴۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيپلوماتيکي مقامات هم د ډيپلوماسۍ ډگر ته رادانگي. په عين حال کې د بيلا بيلوسياسي اوفني مسايل،دبين المللي ټولنو اود بين لمللي سازمانونو په سطحه.،په خپل وجود کې يوه ترټولوغوره وسيله لري،چې همداخپله يوه بيل ډول ډيپلوماسي ده اوځانته مشخص قواعد يې پيداکړي دي.

دوهم جز-په نړيوالوحقوقوکې ډيپلوماتيکي مصؤنيتونومبناء

لکه څرنگه چې د ډيپلوماتيکي اړيکوله تاريخ څخه ښکاري؛ هيوادنو هيڅ کله هم ډ يپلوماتيکو امتيازونواو خونديتوبونو ته ليوالتيا نه درلوده. خو له دې سربيره ،هغوي په عملي توگه په ټولوبرخوکې هغه منلي اورعايت کړي دي. په پايله دا پوښتنه مطرح کيږي، د ډيپلوماتيکي امتيازونواوخونديتوبو منطق اويا په بل ډول ،دهغه حقوقي بنسټ موخې او وجودي علت څه شي دی؟

ددې[1] موضوع اهميت اوبيلابيلو نظرياتوتفاوت په دې کې ،چې دا خونديتوب،په هغې پراختيا سره چې معمول شوي دي، له مسلموحقوقي اصولوخه مخالف ښکاري؛ ځکه د کلي اصل پربنسټ،د يو دولت حاکميت پرهرهغه کس اوشي باندي شته ،چې په قلمرو کې يی واقع وي اود دغه دولت قوانين د خپل قلمروپه داخل کې دهرکس اوشي په اړه داجراء وړدي، مگرد هغو مواردو په استثناء چې په قوانينوکې ذکرشوي وي. دا رښتيا ده؛ چې اوسنۍ ډيپلوماتيکي خونديتوب د هغه تړون پربنسټ دي، دلاسليکوونکو دولتونو د صلاحيت لرونکومقاماتو لخوا تصويب شوي وي اود يوداخلي قانون پرځير د اجراء وړ وي، خودغه تړونونه ډيرپخواني نه دي اوپيړۍ وړاندې دغه خونديتوبونه د سنتونواوعرف اوعاداتو له مخې معمول ول اوسمهال هم سره له دې چې دغه بين المللی تړون موجود دی، که يو دولت دغه تړون لاسليک کړي نه وي اويې تصويب کړي نه وي، بيايی هم مقررات اجراء کوي اوهغو دولتونو چې دغه مقرارت يې تصويب کړي دي، بيايی هم په خپلوداخلي قوانينوکې ورته اشاره نه دی کړې، په ټولوکې پدي اړه نظريې مطرح شوي دي:د نماينده گۍ، له قلمروڅخه د بيرونيت نظريه(خارج الممکتي)، د خدمت د مصلحت نظريه اومتقابل د نمايندگۍ چلن نظريه.

الف- د نماينده گۍ نظريه

دا نظريه د پخوانيو سنتونوپربنسټ ولاړه ده. په لومړيو وختونوکې هرې قبيلي اوقوم د رئيس په شخصيت کې د خپل قبيلې اوقوم شتون معنکس نه وه، د قوم اوقبيلې رئيس به چې هرڅه خوښه وه.د

---

[1] -بیگدلی،رضیایی.حقوق بین الملل عمومی،۱۳۹۶،ص۳۷۲..

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل قوم اوقبیلې له نوم پرته به یی ،بی پرخپل نوم کول.د بل قوم یا قبیلې د رئیس پروړاندې استازی به یی، ځانګړې (شخصي)استازی ګڼل کیده. هغه مهال، چې ټولنې تشکیل شوې اونوي تمدنونه رامنځته شول،هم په دغه اساس کې کوم تغیر رانه غي اوله آتن اوپخوانې روم تاریخ له ځینو دورو څخه پرته ملت او دولت کوم ځانګړې مهفوم نه درلود. له شپاړه سمې پیړۍ څخه را وروسته، سره له دې چې ملت،ملي وجدان اودولت حاکمیت نوي مفهوم پیداکړه؛ خوبیا هم د یوې ټولنې شخصیت اوشتون د پاچا په شخصیت کې ځلیده اوسفیرهم د چاپا د شخصیت ښکارندویه و.

همدغه لامل کېده، چې بایدسفیر ته داسی امتیازات ورکړل شي،چې د استوونکې پاچا له شان سره بر ابروي. په عین حال کې، په حاکمیت د مساوات اصل هم ټول خپلواک دولتونه په یوکتارکې سره ودرول شي. چې په پایله کې هیڅ دولت رئیس د بل هیواد د رېیس تابع کیدای نشو اوطبعاً سفیرهم باید د بل هیواد د قوانینوتابع نه اوسي. دغه نظریه، چې د هغه مهال د معمولې اوعمومي رویی پربنسټ ولاړه وه.د فرانسې ترانقلاب پوري په بیلابیل لارو(طریقو)د لیکوالوانو له خوا بیان شوي ده. منتسکو په خپل کتاب (روح القوانین)کې لیکلې دي: (هغوي(سفیران)د هغوپاچایانو ژبې دي ،چې استولي یې دي اودغه ژبې آزادي اوسي. که هغوي (سفیران)د استازیتوب له دغه صفت څخه ناوړه ګټه پورته کړی؛ شونې ده. چې، خپلوهیوادنوته یی رااستولومخه ونیول شي). منتسکو په دغي لنډې غونډله کې هم د ډیپلوماتیکې خوندیتوبونو فلسفه اودناوړې کټنې په صورت کې اجرا ضمانت بیانوي له اولسمې پیړۍ څخه را وروسته، د ځینو لیکوالونو په آثاروکې د ملت حاکمیت، د پاچاهانو استبدای اوشخصي ځواک په مقابل کې د ټولنیزسازمان د بنسټ په توګه راغلی دی. روسو دولت یا حاکم ځواک د وګړواستازی(د یوټپولنیز تړون له مخې)وګاڼه اومنتسکو د دولت حاکمیت له ملت څخه را زیږیدلای یادکړ؛ خوله دغونظریو سره سره بیاهم د سفیرد استازیتوب نظریه؛ لکه څرنګه چې منتسکوبیان کړې وه، په بشپړه توګه نه وه پریښودل شوي؛ ځکه لا هم د دولت اوملت ماهیت اوپه خپلو منځوکې حقوقې اړیکه روښانه شوي نه وه.

یوشمیر نورو لیکوالوانو د ملت حاکمیت نه ردیدونکې واقعیت ګاڼه اود سلطنت قدرت یی له ملت څخه را زیږیدلاي[1] د ځینو نورو په اند پاچاهان د ملت اودولت د شتون اود حکومت د ځواک ښکاریدیان ول.

-دایران دپخوانۍ رژیم داساسی قانون دبشپړوونکی (متمم)پینځه دیرشم اصل هم په همدې ماناراغلای ، ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځينو نوروپه اند بيا ملت، دولت اورئيس ئي درى واړه يو واقعيت و،چې په بيلا بيلو بڼو ښکاريدل. د سليقو دغه اختلافونه تردې د مخه ملاخظه شوي دي، په هغو آثاروکې، چې پردغو پورتنيوبيلا بيلونظرياتو ترتيب شوي دي، يونظريى دا دي چي سفيرد يوملت استازى دي. د پاچاه يا ولسمشر؟ كه په دې اړه دهغو نظريات په پام کې ونيول شي. ملت له دولت څخه بيل ګڼې، دولت د ملت پرنوم استازيتوب خپله د ملت د ګټواو مصالحولپاره سياست طرح کوي، چې سفيربيا دغه سياست د خپل هيواد د مشرلخواد خپل کارپه محل کې اجرا کوي. په دغه صورت کې سفيرپه واقعيت كي د خپل دولت استازى دي.نه د دولت د رئيس شخصي استازى١.كه چيرى ملت په دولت کې د حل وي اود دواړو نه بيلتون نظريه د منلو وړ اوسي؛ نوپدي صورت کي سفير د هغه استازى ګڼل کيږي، چې د دغو دوو د شتون ښکارندويه اوسي اوپرهمدې بنسټ د هغه ځانګړي استازى دى.لکه څرنګه چې تردې د مخه وليدل شول، چې په کلي مفاهميوکې نظرياتو اختلاف كوم غوڅه لاسته راوړنه نه درلوده، اوهمدغه لامل دي، يوه بله نظريه چې دولت د ملت حقوقي شخصيت معرفي كوي، ترزياتې كچې په خپلوکې د حقوقي اړيکې ښکارندويه دي،خوپه هرحال د ملت د حقوقې شخصيت په توګه د هيواد د مشراختيارات، سفير يوازې د هغه په مقابل كي مسوولوي، يا په بل عبارت دهغه د شخصتي استازيتوب کيسه کوي. دا نظريه هم ټول په يو ډول نه قانع کوي.

په دې دليل که دغه استدلال په هغوهيوادونوکې، چې سلطنتي رژيمونه لري، د هغو له حقوقي سازمان سره سم؛ خوپه هغوهيوادونوکې جمهوري رژيمونه لري، قبلول يى بى ستونزونو دي اوڅنګه کولای شوويوو،چې د شوروي يا هندوستان ، سفير د دغو هيوادونو د رئيسانو شخصيي استازى دي.د استازيتوب د نظريى مخالفين، پرته له دې چې د ملت اودولت بحث ته نږدي شي، وايى چې د دولتونوپه حقوقي سازمان کې هيواد مشردهيواد اوترحکومت لاندې ټولنې څښتن نه دى، چې په يو بهرني هيواد کې دې سفير د هغه شخصي استازى وګڼل شي.٢بيلکې د هيواد مشرخپله د هغه ملت استازى دي، چې د قدرت دولت يې ورسپارلای دى اود هغه سياست اجراء كوونكى دى، چې د ملت د

١-ديپلوماتيکی ژمنليکونوکې،چې وروستې هغه ى‌ې په(١٩٦١)زکال کې لاسليک شو،په ټولوځايونوکې يى ډيپلوماتيکی مامور دولت داستازی په نوم يادی‌ږی.

-کاير،ډيپلوماتيکی حقوق(١٩٦۴)زکال. ٢

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصالحواو گټولپاره طرح شوي دی اود هیواد مشرپه خپل نوبت سره سفیر د دغه سیاست اجراء لپاره ماموروي.

د هغه په اند د دې لپاره چې(سفیرد هیوادمشرله مامورشوی دی؛ خودهغه شخصي استازی نه دي)ترټولو روښانه دلیل دا دې، چې د سنتي بین المللي حقوقو په رویو اوعرف کې هم سفیرپه یوبهرني هیوادکې د خپل هیواد له مشرځخه ډیر خوندیتوب درلود؛ خوله دې ټول بحث سره سره بیاهم ځینولیکوالونو(د سفیر د هیواد مشرد شخصي استازیتوب نظریه)نه ده پرییښې۱ اوحتا ځینومحکموهم پرهمدې نظریې استناد کړي دی۲.له دې پرته په عملي توگه هم په ځینو هیوادونو کې د سفیر د شخصي استازیتوب اصل؛ هغه بنسټزاصل وي اود یوسنت په بڼه وي،جلوه گردي.

ب - له قلمروڅخه د بیرونیت نظریه(خارج الممکتي)

د استازیتوب له نظریې سره همهاله له قلمروڅخه بیرونیت، نظریه هم رامنځته شوه، چې له هغې څخه ډېره اصولي ښکارې اوله اولسمي پیړۍ څخه راپه دیخوا دود شوي ده، چې نن ورځ هم پرې یوشمیر هیوادونه اسنتاد کوي. د دغې نظریې پربنسټ سفیر د یوې فرضې له مخې د کوربه هیواد له قلمرو اوله قانوني قدرت څخه بیرون اوسی او داسی لکه چې هیڅ له خپل هیواد څخه وتلای نه وي. له دي وروسته یې له دغې فرضې څخه خپله د سفیرد شخصیت په اړه یوه کلي نظریه جوړه کړې ده، چې پربنسټ یی د سفیر کور اود کارځای هم د هغه د هیواد د خاورې برخه گڼل کیږي، چې د هغه د کوربه دولت له قانوني ځواک څخه بیرون دي.

د دغې نظریې نوښتگرپه اولسمه پیړۍ کې د هالینډ پیژندل شوي حقوقپوه هوگو۳ گروسیوس دی، چې په خپل کتاب کې لیکي:((د بین المللي حقوقو له مخې د سفیر په شخصیت کې د هغه د هیواد مشر د شخصیت تجلي یوه فرضیه ده او د افرضیه له دغې فرضیې سره ورته ده، چې وایی:سفیر د هغه دولت له خاورې څخه بیرون دې،چیرته چې دنده ترسره کوي اود دې پایله دا ده. چې سفیرمکلف نه دی، د هغه هیواد قوانین ومني، په کوم کې چې مامور دي.)) دغه نظریه د حقوقي سلیقې لخوا ومنل شوه اوپه ډیرې چټکۍ سره دود شوه. ډیرو لیکوالونو له همدې نظریې څخه گټنه وکړه اوحتا د ځینو

په عمومی بین المللی حقوقوکی(۱۹۲۶)لکه واتل چې دسفیراستازیتوب منی؛خوله دې څخه بله پایله اخلی.fauchille-- ۱

قضیه په(۱۹۱۲)زکال کې،له کایرڅخه نقل(۱۹۴۶)schooner exchang--۲

hugo Grotius-۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغو رویو، حقوقي بنسټ پرې کېښودل شو،چې په سنتي بین المللي حقوقو کې معمولي وه.د بیلګې په توګه د دولتي اوجنګي کښتیو لخوا د خپل هیواد د قوانینو متابعت کول، کله چې د دریاب په منځ کې وي یا هم د بل هیواد په ساحل کې یا هم د سفر پر مهال د کښتیو پر داخلي اشخاصو د هغه هیواد د قوانینو اجراء چې کښتیۍ یی د بیرغ لرونکۍ ده۱،خوبیاهم د دغې نظریی قبلول اوعامول یی په الزامي توګه ډیر زیات آثار لرې، چې ټول یی مردود دي اومهترین یې په لاندي ډول دي.

۱-هغه جرایم چې د سفیر په کوریاهم په کارځای کې رامنځته کیږي، که د سفیر د متبوع هیواد د قانون تابع اوسي؛ نو د ناچارې له مخې باید خپله سفیر د خپل هیواد د قوانینو اجرا کوونکې یا قاضي شي.

۲- که یوتورن د سفیرپه یا کارځای کې پناه واخلي، نودهغه متبوع دولت مقاماتوته سپارلو لپاره یی باید د استرداد ټول تشریفات ترسره شي.

۳- هغه ماشومان چې د کوربه دولت تابعیت لرونکیو موراوپلارڅخه(لکه د کوربه هیواد تابعیت لرونکی مستخدمین) د سفیر په کور یا کارځای کې وزیږی؛ نو د ناچاری له مخې باید د سفیر د دولت تابعیت خپل کړي.

۴- له کور اوکارځای څخه بیرون د ډیپلومات شخصي خوندیتوب نور له قلمرو څخه بیرونیت نظریی سره تطبیق نه پیداکوي.

پورتنې پایلې نه یوازې دا چې یوکلي بنسټ یا منل شویو اصولو ارونکې نه دي؛ بلکې بین المللي رویه عرف سره هم په ټکر کې دي. که څه هم له دې څخه صرف نظرف نظر وشي،چې د سفیر د قضاوت صلاحیت هیڅ کله هم عام مقبولیت نه دي موندلاي اونه هم عمومي معموله رویه ګرځیدلې ده۲.د سفیر د احکامو مسله هم داسی بیځوابه پاتې ده. په سفارت کې د پناه اخیستونکې په اړه هم باید وویل شی، چې هیڅکله د دولتونو ترمنځ د سنتي بین المللي حقوقو په عرف کي مطرح نه ول اوهم ماشومان، چې د سفارت په داخل کې زیږدلي وي.څلورم مورد یاني د سفیرشخصي خوندیتوب، له قلمرو څخه د بیرونیت اصل سره په مغایرت کې دي؛ څکه که د سفارت محل د بهرني هیواد برخه فرض

-اوسمهال ددغو دووقاعدو بنسټ پرنورو اصولو ایښودل شوی دی،چې په دې کتاب کې پرې بحث نه کیږی. ۱

-دکاپیتولاسیون یو استنثایی تاسیس و،چې اوس شتون نه لرې او دبین المللی حفوقوپرقواعدو متکې نه ول. ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړو؛ خوبیا هم په هیڅ وجې نشوکولای چې دغه فرض ترهغو کوڅو اوځایونو پوري پراخه کړو، چې سفیرپکې تگ راتگ کوي. د دغو واقعیتونو اوبیځوابه پوښتنو له امله د نولسمې پیړۍ د وروستیو یوشمیرلیکوالونو، له قلمروڅخه د بیرونیت نظریې صحت رد کړی دی اوځینو خوبیخې پرې کرښه راکښلې او په کلي ډول یی رد کړې ده، خوځینې نور بیا دهغوی برعکس پرهمدې نظریه پاتې شوي دي. پدې اړه د دغو دوو ډلو لیکوالو د گروهو غبرگون کولای شو د بیلا بیلومحکمو په رایو کې وگورو ۱واتل چې د اتلسمې پیړۍ سویسی حقوقپوه د ډیپلومات دی، دی د هغو مشهورولیکوالو له ډلې څخه دی، چې په غوح ډول د دغې نظریې له ردولو څخه پرته یې د نورو په څیرد دې نظریې صحت یې رد کړې دی او داسی تفسیر یې کړی دی،چې وروسته ترمصلحت نظریه رامنځته شوې ده.
یوشمیر نورو لیکوالو لکه سیل هرست۲ پریوې بلې طریقې له دغې نظریې څخه انکارکړی دی او د هغوپراند د کوربه دولت د قوانینود درناوي په اړه د سفیرانو مکلفیت(چې نه رد بدونکی اصل دی)له دې څخه نه دی زیږیدلای دی چې پرهغو لازمې ده، د کوربه دولت د قوانینو اطاعت وکړي،بلکې له دې څخه زیږېدلای دی چې سفیران له هرې هغې کړنې څخه ځان وژغوري چې د کوربه دولت له گټو سره په ټکر کې وي. پدې استدلال کې په ضمني ډول د کوربه دولت د قوانینو په اړه دسفیرالزمیت هم نه راڅي.

ج- د خدمت د مصلحت نظریه

واتل لیکي دي۳ که چیري په سفارت کې د خپلې دندې پرمهال د کوربه دولت له خاورې څخه بیرون فرضیږي؛ نوپه دې مانا ده، چې د ټولو حقوقو اوخپلواکې لرونکی دی، چې د هغه د کار د پرمخبیولو لپاره موثر دي. پرهمدې بنسټ د سفیر د خپلواکۍ اود کوربه دولت د قوانینو له تعقیب څخه حلاصي،د

-●ددې اصل دقبول په اړه۱۹۲۶ز کال کې فوگل قضیې په اړه دجینوا محکمې رایه،چې دیوۍ سویسۍ نجلۍ لخوا دخپل ناوړه ماشوم دپلارتوب دنسب ادعا پریو یوگوسلاوی ډیپلومات کوله.محکمې ددغې دعوه په دې دلیل ونه منله،چې یو گوسلاوې ډیپلومات له دعوه کوونکې نجلۍ سره نزدیکت پرمهال،په سویس هیواد حاضر نشی گڼل کېداې،چې دسویس دهیواد دقوانینوتابع دی اوسی. ددې اصل درد په اړه:په ۱۸۸۰ز کال کې دلایپزیک محکمې رایه،چې وای‌ې(له قلمرو څخه بیرون،اصل تفسیر ترهغه حده موثر دی،چې یوازې سفیراو ملگری یی په کې شاملیږی)په همدې ډول دپاریس محکمې په ۱۹۲۲ز کال کې دهغه ماشوم دتابعیت په اړه: چې دیو بهرنې هیواد په سفارت کې زیږیدلای و.حکم وکړ چې سفارت خوندیتوب لری؛ خو دفرانسې دخاورې برخه ده
(کایر،معاصر ډیپلوماتیکې حقوق،۱۸۸مخ.) ۱
-ډیپلوماتیکی خوندیتوبونه،۱۹۲۶. cecil hurst۲
-داتلسمې پیړۍ سویسی لیکوال وډیپلومات،په (بین المللی حقوق)کتاب کې،له کایر څخه رانقل ،۱۹۰مخ. e.vattel۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه د کار د پرمخبیولو د اړیتا اومصلحت په خاطر دي. دغه نظریه،چې وروسته بیا ټولو لیکوالو تائید کړي ده، د۱۹٦۱ز کال د ویانا ژمنلیک په سریزه کې په صریحه توګه په دې ډول راغلې دی.(په ډاده توګه ویلای شو،چې خوندیتوبونه اومزیاوې د امتیازپه توګه اشحاصوته نه ورکول کیږي؛بلکې په موثره توګه دډیپلوماتیکي ماموراېتونو دندوترسره کولوپه خاطر د دولتونو استازو ته ورکولو...) له دې نظریی څخه کولای شو ووایوچې د ډیپلوماتیکي اړیکې دواړو دولتونو له دې سره علاقه لرې،چې په خپلو کې دوستانه اړیکې وساتې. د هغوی د سفیرانو څخه بیرون خوندیتوب د دواړو دولتونو په ګټه دي.

د مصلحت نظریه په واقعیت سره تطبیق ده اوله کور اوکارځای څخه بیرون د ډیپلومات شخصي خوندیتوب، چې له قلمرو څخه بیرونیت اصل سره معایرت پیداکوي، توجیه کوي اوپریو سم منطق دغه خوندیتوب د سفیر کورنۍ ته شامليږي. د ځینو لیکوالو لپاره د دې نظریې د رد اویاهم کمه ترکمه د روغتیا په اړه یې یوبل ټکی هم مخي ته شوي؛ ځکه که یو ډیپلومات شخص لپاره خوندیتوب مصلحت او اړتیا یومصداق لري؛ نود ډیپلومات لپاره د مالیاتي معافیت موضوع اونوره مزایاوې د اصولو له مخي له هغې سره کومه اړیکه نه لري. د دې لپاره چې د بیلګې په توګه د مالیاتو یا عوارضو ورکول یاترې معافیت اوګمرکي تفتیش نه کول واقعا د ډیپلومات له ښې دندې ترسره کولو سره کومه اړیکه نه لرې. د دې خواب د خوندیتوب اومزایا په طبیعت کې تفاوت دې؛ خکه د خوندیتوب پرخلاف د اصولو له مخي مزایا حقوقی اړخ نه لري؛ بیلکې د نزاکت له مخي شتون لری، چې په تدریجي اومتقابله توګه معمول شوي دی. د مزایاووشتون د ډیپلوماتیکي دندوله ښه ترسره کولو سره کومه اړیکه نه لری اویوازی د ډیپلومات مقام ته د درناوې په خاطر دي اوپه همدې خاطر تری تخلف یوه حقوقي قضیه نه رامنخته کیږي.

د) د متقابل چلن نظریه

ځیني لیکوال دا اړخ د یوې نظریې په توګه نه مني اونه یی هم یادونه کوي؛ هو ځینې نور یی لکه کایر،د اړتیا او مصلحت له نظریې ملګرې کوي. داسی تصوریږي، چې دغه اصل هم کولای شو د یوي نظریې په توګه وړاندې کړو، چې زیاتره یې عملې جنبه لری او یوازې په خوندیتوبونو اومزایاوو پورې تړلې نه پاتي کیږي. لکه څرنګه چې سبیرپه کتاب کې، د بین المللي حقوقو قواعدو اجرایوي ضمانت

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورې اړوند څېرکې بحث کوي۱، د مخه ترد دې چې بین المللي سازمانونه رامنځته شي، په بین لمللي اړیکو کې د قبول شویو قواعدو د اجراء د ضمانت په توګه یوازې تلافي (غچ یابدل)موجود وه۲.غچ،چې په لومړنیو اړیکو کې د دووطایفو ترمنځ معمول و،د یوتنبیهي عمل په توګه پرمختلف لوري د مجازاتو په موجود واو د یو پخوانې قاعدې او قرارپربنسټ به یی رعایت هم لازمې ګڼل کیده. د هم شونې ده، دغه مجازاتي عمل له تخلف سره ورته نه دي. د بیلګې په توګه که یو دولت یوه معمولي قاعده رعایت نه کړي؛ نو بل دولت به یی په مسلحانه توګه غچ اخلي؛خو دغه ډول مبالغه په استثنایی توګه کله کله کیږي.هغه څه چې د بدلي یاغچ اخیستلو په توګه دود دي، دا دي د تخلف په صورت کې زیانمن شوی دولت هم هماغه تخلف کوي، کوم چې مختلف دولت کړي دي. لکه که یو دولت سفیر ته سپکاوی وشی؛ نو دا دولت هم د هماغه دول سپکاوی کوي،چي سفیرته یی شوي، چي همدې عمل ته متقابل عمل ویل کیږي۳

دغچ او متقابل عمل د پرتلې په اړه کولای شو ووایو،چې غچ یوازیني او ترټولو موثرترین ضمانت و،چې سنتي او بین المللی حقوقو کې به یی له ژمني یا یوې منل شوې قاعدې څخه د تخلف په صورت کې شتون درلود؛ خو متقابل عمل دهرې روبی د اجراء تامین لپاره یوضمني تفاهم او قرار دی، چې ترمعمول حده پورې د دوو اړخونو ترمنځ شوی وي، اګر که دغه قاعده او رویه لا رسمي شوي نه وې. په بله مانا متقابل عمل باید تل د مخه ترسره شوی وي عمل سره مناسب او یو ډول اوسي. له دې امله کتلای شو، چې نه یوازې په ډیپلوماتیکو اړیکو کې غچ اخیستنې او له متقابل عمل سره د مخیدنې وېره، د دې ضامن کېدله چې د دولتونو ترمنځ ژمنیه عرفي اوعرف اوعادتی قواعد رعایت شي؛بیلکې په ځانګړې ډول د سنتې ډیپلوماتیکو اړیکو په ټولو مرحلو او اړخونو کې همدغه متقابل عمل د قواعدو د اجراء ضامن ګڼل کیده، پرته له دې چې په دوه اړخیزو ژمنلیکونو کي به یی یادونه شوي وه.

په نویو ډیپلوماتیکي حقوقوکې پرعمل بیابیا بحث شوي دي،هفه مهال چې د ملګرو ملتونو سازمان، د بین المللي حقوقو کمیسیون د ویانا ژمنلیک د موادو په راټولو اوبررسی بوخت واو په دې اړه یې د دولتونونظرونه او وړاندیزونه وغوښتل؛ نو له دیارلسو څخه زیاتو دولتونو وړاندیز وکړ، چې ډیپلوماتیکې

سیبر،عمومی بین المللی حقوق،۱۹۵۱،لومړی ټوک. ۱

-په فرانسوی ژبه او۲represaille

-sibertعمومی بین المللی حقوق،۱۹۵۱،لومړی ټوک. ۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

خونديتوبونه اومزاياوي دې د متقابلې معاملې پرشرط وړکړل شي. د ډېرو هيوادونو داخلې قوانينو، ډيپلوماتيکې مزاياووپه برخه کې د متقابلې معاملې شرط تصريح کړي دي؛ خو ويانا ډيپلوماتيکې ژمنليک په قصدې عمل په توگه دغه اصل ته پاملرنه نه دې کړې. ددې نظريې د مخالفينو په اند، د متقابل عمل شرط د تصريح کولوپايله شوني ده داشي چې متقابل رفتار د غچ اخستنې پرمهال له عادې حد څخه تجاوز وکړې اوپه خپله يو شديد متقابل عمل وگرځي او په دې ترتيب دواړو عملونو د ورته والي اصلي شرط له منځه لاړشي. له دې پرته که ومنل شي، چې د قواعدو رعايت دې پرمتقابل رفتار مشروط شي؛ نو په دې صورت نه يوازې دا چې اړيکې دواړواړخونو يود بل د متقابل رفتار په انتظار،په ابهام د يو بل پر وړاندې بې تفاوته پاتې شي؛ بيلکې په توگه يوهيواد کې له سفيرانو سره د ډول ډول متقابلو رفتارونو په سبب بيلابيلو متقابلو روفتارونه د نورو ستونزو د رامنځته کېدا لامل شي. بايد ووايو،چې په ويانا ژمنليک کې د دغه قيد نه تصريح کول د متقابل رفتار له اصل څخه څه شي نه شي را کموي او اوسمهال په عملي توگه ټولو دولتونو ته معلومه ده، که له قبول شويو قواعدوڅخه تخلف وکړي؛ نو بايد د ورته يوې رويې تحمل هم پيدا کړي.

شونې ده دولتونه د ژمنليک د مقرارتو د رعايت په اړه د متلف هيواد له عمل څخه يوبيل ډول مکلفيت ولري، د دې لپاره چې دوري تسلسل پيدانه کړي.د هغه دولت لپاره چې د متخلف هيواد له تخلف څخه متاثرشوي دی، د جبران لپاره تل دوه لارې شتون لري؛ يوه يې هم د ډيپلوماتيکو اړيکو په پرې کول لاس پورې کول او دويمه يې هم متقابل عمل کول دي. که څه هم د ويانا د۱۹۶۱ز کال ژمنليک دپورتنيو دلايلو پربنسټ د متقابل رفتار شرط نه دي منلاي دي او د دي ژمنليک دمقرارتو درعايت په اړه يې د دولتونومکلفيت له هغو عملونو څخه جدا کړي دي،چې يو څو هيوادونه يې په استثنايي توگه ترسره کوي؛خو بيايې د متقابل رفتاراصل په دې دليل چې په عمل کې ترې ځان نشي ژوغورلي په اووه ويشتمه ماده کې تريوځاي پوري منلي دي.د دغي مادې له مخې له مخې دولتونو بايد د دې ژمنليک د مقرارتو د اجراء پرمهال د ډيپلوماتيکې ماموريتونو ترمنځ تبعيض ونکړي؛ هو که يو دولت د دغو مقرارت د يو بل دولت د ډيپلوماتيک ماموريت په اړه په محدود ډول اجراء کړي؛ په دې نوم چې هغه دولت هم دغسی کړي دي، د مقرارتو دغه محدود اجراء کول(چې په حقيقت کې متقابل عمل دی)تبعيض نه گڼل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم څپرکی

په اسلام او نړیوالو حقوقوکې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونونه (تحلیل اوتجزیه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی مبحث -په اسلام اونړیوالو حقوقوکي کې د ډیپلوماتیکې مصؤنیتونو

په اسلام اونړیوالو کې د ډیپلوماتیکې مصؤنیتونو ډولونه په اسلام اونړیوالو حقوقوکي په لاندې ډول تربحث لاندي نیسو.

لومړي مطلب- د ډیپلوماتیکي مامورینو مصؤنیتونه

پخوا به سفارتونو کړنې لنډ مهاله وي اودایمي سفارتونه موجود نه ول، دا ځکه چې د ملتونو ترمنځ په ډیرې وختونه جگړې روانې وې اوخپل منځي اړیکې به یې کمزورې وي١.په اولسمه پیړۍ کې دایمي سیاسی نماینده گیو له رامنځته کیدو څخه وړاندې په سیاسی استازو د خپل هیواد څخه بهرپه نورو هیوادونو کې د لنډ مهاله اوسیدو اوپاتې کیدو حق درلود. سیاسي استازو ته څرگندې یاضمني ورکړل شوي پناه پرنظرنې د بیا کتنې له مخې اسلام د دایمي نمایندگیو په منلو کې کوم خنډ شتون نه لري، حتي تردې که چیري د نظریې وړ دنده هم ختمه شي وي، نو د کومې ځانگړې پناه اخیستلو اړتیا نشته.حنبلي فقهاوو پناه اخیستونکي او سیاسي استازي ته کوم ځانگړې وخت ټاکلوڅخه پرته مطلق ډول رواگڼلي٢.د دې خبرو د اثبات دلیل دا هم دی چې له غیر مسلمانانو سره د مسلمانانو د اړیکو بنسټ پراسنادو ولاړ دی،نه پرجگړې اوهمدارنگه د بالمثله کړنې اصل هم د خپل منځي ډیپلوماتیکو اړیکو بنسټ جوړوي.نړیوالو حقوقوډیپلوماتیکې استازو اوکونسلانوته یو لړځانگړي امتیازات قبول کړیدي، ترڅوهغوی خپلې چارې په ښه صورت ترسره کړې اود مقابل احترام پربنسټ پراصولو عمل وشي، د سفیرانو سفارتي خوندیتوبونه په لاندي ډول دي.

لومړي جز- په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مامورینو مصؤنیت

اسلام سیاسي استازو او سفیرانو ته بیلابیلو اړخونو نه خوندیتوب، خوندي ځای ورکولو،مناسب احترام کولواو پاللو مسولیت په غاړه اخیستي، که څه هم مسلمانانو سره یې ناوړه چلن هم کولو اود دې لپاره

-المنجد،ډاکټرصلاح.رسل الموک ومقدمه،٩٣مخ. ١

-المحررفی فقه النبلی،٢ټوک،١٨٠مخ. ٢

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ترڅو دا وګړي خپلې دندې ښه شکل اجرا کړي اود نړۍ د سوکالۍ اوارامۍ له لامل وګرځي. په اسلام دین د سفیرانو اوسفارتي خوندیتوبونه په لاندي ډول بیان شوی دي.

۱-له تیری څخه مصونیت

په بین المللي اصطلاحاتو کي د دې خوندیتوب مانا دا ده؛ چې د یوشخص یا یوځاي حرمت اوحقوق د نقص یاماتیدو وړ نه اوسی، د ځای حرمت مانا دا ده چې؛ له اجازې پرته څوک داخل نشي او د شخص حرمت دا چې د هغه آزادۍ اوحقوق مات (نقص) نشي؛ خودغه حرمت نه یوازي د ډیپلومات په ځان او سفارت پورې تړلي ندي؛ بلکې په هرډایموکراتیک رژیم(نظام)کې د اساسي قوانینوله مخي هرکس اوکور له دې حرمت څخه برخمن دي. هغه تفاوت چې دعمومي کورونواواشخاصوحرمت د سفارتونوځایونواوډیپلوماټانو له حرمت څخه بیلوي، دا دي چې دعمومي کورونواواشخاصوحرمت د قانون په ځانګړو مواردو کي ماتیدني اوسلبیدلای شي، پداسي حال کي سفارتخانې اوسفیرانوکورونه د حرمت اوسلبیدو وړنه دې او هیڅ قانون نشي کولای چې پرخلاف عمل وکړي۱.

شخصي مصونیت(خوندیتوب):

د دې خوندیتوب له مخي د سفیرځان، مال، دفتري سامان آلات اوسفارتخانې خوندي ده اوپردغوڅیزنوهرډول تیری اوتجاوز ممنوع ګڼل شوي. د دې مبارک آیت شریف دولت مکلف دي چې د سیاسي نمایندګیواو ستازوخوندیتوب ته پاملرنه وکړی.((وان من المشرکین استجارک فاجره حتی یسمع کلم الله ثم ابلغه مامنه۲)).ژباړه:. که چیري له مشرکانوڅخه یوکس له تانه پناه وغواړي، نوپناه ورکړه هغه ته، ترڅو دوی واوری کلام د الله جل جلاله او بیایي د هغه د امن ترځایه ورسوه اودا له دې وجهې داسي قوم دی. چې، نه پوهیږي. ظاهرا دغه آیت مبارکه هغو کسانو پوري مربوطیږي؛ چې قصدي اراده یې د قرآن زده کړه وي. اسلامي خاورې ته راتلای شي، د هغه ځان، مال او پناه غوښتنه هم کولای شي؛ یو تعداد مفسرانو دغه آیت واضحت، مفهوم آیت شریف د سفیرنو اوبیګانګانو په مورد د هرمسلمان په مصلحت هم راځي بدون شک د سفیرانو او نمایندګانو استول اسلامي هیوادونو ترمنځ د سولې او روابطو جوړلو اوهمسیاګانوهیوادونو د غوښتنو پراساس دي.

-صدر،جواد.حقوق دیپلماتیک وکنسولی،ص۸۷. ۱

-توبه سورت. ۶آیت. ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابن كثيررحمه الله د پورتنۍ آيت شريف په تفسيرکي وايی:((که چيري يوکس له دارلحرب څخه د ډيپلوماتيکو دندې ترسره کولو،سوداگري، د سولی ،د جگړې بندولو،جزيی ورکولويا نورو ورته کارونوپه موخه دارالسلام ته راشي اود مسلمانونو د واکمن يا د هغه له مرستيال څخه پناه وغواړي، نوترڅوچې په دارالسلام کې پاتي وي اوخپل هيواد ته گرځيدلي نه هغه ته پناه ورکول کيږي١.ابو رفع د قريشو په نمايندگي رسول الله عليه السلام ته راغي؛ اوهغه سره يی وليدل اوحضرت رسول الله باندي يې ايمان راوړو،اوله رسول الله عليه السلام څخه غوښتنه وکړه؛ چې اجازه ورکړي هلته پاتي شي.رسول الله په ځواب کې ورته وفرمايل:((الی لاحس بالعهد ولا احسب البدد ولکن ارجع فانون فی نفسک الذی فی نفسک (لان فارجع))پر د دې اساس روايت چې اهل سنت نقل کړي دی. حضرت رسول الله په ابورفع باندې ټينگار وکړه، هيڅ وخت خپل عهد نه نقصوم. نږدی دی چې شخص خپل وطن ته بيرت لاړشي قريشوته، هغه څه چې غواړي زه يې ورکوم٢.

٢-قضايي مصونيت(خونديتوب)

د قضايي خونديتوب له مخي ډيپلوماتيکي استازي د قضايی اونظامي او دولتي اجراييوي کاروايو او اقداماتو څخه حوندی دي. په دي مانا چې ډيپلوماتيک مامورين د کوربه هيواد د اتباع يا نوروخارجي اتباعو په پرتله د قانون له اجرا څخه خارج دي.

مالي خونديتوب

له مالي خونديتوب څخه مطلب دا دي چې ډيپلوماتيکي استازي د بالمثل عمل له مخي د ټيکس اومالياتو له ورکولو څخه مغاف وي. د دغو خونديتوبونو په اړوند داسلام دريځ ته په لاندې اشاره کوو.

١-د شخصي خونديتوب امتيازات

اسلام د پناه ورکولو د اصل له مخي تائيد کړي دی. د پناه ورکولوڅخه مطلب دا دی چې د سفيراوسياسي استازي ځان، مال، اهل وعيال، دهغه څخه لاندي کسان، د هغه الات اوليکونه په نه پلټل کيږي. که چيرته سفيرجاسوسي وکړي اوياهم خپل هيوادته ځينومهمو معلوماتو د ترلاسه کولوهخه وکړي؛ نوبيابه تري هم دغه خونديتوب نه اخيستل کيږي اود ځکه چې د فقهاوو دا پريکړه ده

-دابن کثيرتفسير.٢ټوک،٣٣مخ،دالبابی الحلبی چاپ. ١

-٠زخيلی،آثارالحرب فی المهاهلات فی الشريعت الاسلاميه والقانون الدوله العام،۴٠۵،ارمناری. ٢

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې،له پناه اخيستونکي څخه به هغه وخت بيرته اخيستل کيږي، چې کله د هغه يوازاينې موخه جاسوسي وي. د ځانګړو سياسي نمايندګيو په وسيله چې کله هم هيوادونه خپل سفارتي کارکوونکي ګماري، نو دواړو لوريو ته يو ډول د ګټو ترلاسه کولو زمينه برابره وي.

۲- په اسلام کې ډيپلوماتيکې مصؤنيتونو کړنې

دا ډول معاملې په دې موخه قبلوي، چې له دې چاروڅخه ترلاسه شوې ګټه په عمومي ډول د هغوجزيې زيانونو څخه زياته وي، چې دا ډول کړنوڅخه اسلامي دولت ته رسيږي. همدا پريکړه د اصول فقهې پردې قاعدې هم ولاړه ده؛ چې وايي (يرتکب اخف الضررين لازالت اشدهما،والحکم يتبعالمصلحت الراجحت)يعنې د يوسترزيان د دفع کولو لپاره کوچني زيان زعمل کيږي اود يوي مسئلي حکم ترجيحي ښيګڼي تابع وي

۳-د قضايي خونديتوب په اړوند اسلامي فقه

اوسنيو نړيوالوحقوقوکې يوڅه توپيرلري اوهغه دا چې اسلامي فقهاء پناه اخيستونکي شخص اوسياسي استازي په اسلامي خاوره کې د قضايي اعمالو يا جزايمو په ارتکاب سره مواخذې وړګڼې اودا ځکه چې پناه اخيستونکي شخص د پناه غوښتنې اوپه دارالسلام کې اوسيدنې سره سره د اسلامي احکامو پابند ګرځي. د جزا ورکولوهدف يوازې د شته ناخوالې له منځه وړل دي اوپناه اخيستونکې که څه هم په موقتي ډول په اسلامي خاوره کې اوسيږي؛ نو بايد له فساد کولوڅخه په کلکه ځان وژغوري. يومجرم انسان هيڅکله هم د ډيپلوماتيکي چارو د ترسره کولو وړتيا نه لري اونه هم د خونديتوب ورکولو مستحق وي امام ابوحنيفه رحمت الله بيا د دې په اړونده څه نرمي څخه کاراخيستي اود حقوق الله اړونده جرايمولکه: زنا، غلااونورو کې پناه اخيستونکی د مواخذې اونيونې څخه مستثنی کړي دی۱.

الف - جزائي مصؤنيت(خونديتوب)

جزائي مصونيت د قضايی مصونيت نتايج(پايلې)شميرل کيږي.د نړيوالوتړنونوله اوعرف پراساس ډيپلوماتيکي استازي په هغه هيواد کي ماموريت لري د جزائي مصونيت څخه برخوردردي. همدارنګه د۳۱مادې د کنوانيسون ويانا کې هم راغلي ډيپلوماتيک ماموره منوونکي دولت کې د جزايي تعقيب له خونديتوب څخه برخمن دي اود مدني او اداری دعواوو له خونديتوب څخه هم برخمن دی. د جرم د

-اجريمت العقوبت،محمدابوزهره،۳۳۵مخ. ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارتکاب په صورت کې متبوع هیواد د جزایی تعقیب لاندي راځي. د اسلامي فقه له نظره د دې نطریې له جملې څخه ابوحنیفه (رح)سفیرانواوسیاسي استازو جزایي مصونیت نسبی منلی دی:یعنی که څوک په اسلامي هیواد کې په موقت ډول یا اسلامي احکام تابع ماموریت پرمخ بیائي.مستامن محسوب کیږی۱. د ابوحنیفه رحمت الله له نظره مستامن باندې لازمه ندي چې ټول اسلامي احکام اویوازې حق الناس لکه قذف یا مستلزم قصاص یا جزائي تعقیب لاندي نیول کیږي۲.په اوسني وخت کې د دولتونوترمنځ تعامل د ا دي چې یو ډیپلوماتیکي استازي د دعوی د څیړلولپاره د هغه د متبوع هیواد سره اړیکه نیول کیږي،همدارنگه هرهیواد د دې حق لري چې دا ډول استازي د نامطلوب عنصر په حیث اعلان کړي اوله اړوند هیواد څخه یې د بیرته ورغوښتنه وکړي، دوخیمو جرایمو د ارتکاب په صورت کې یې کوربه هیواد په زوره هم د خپلې خاورې څخه ایستلی شي اوکه چیري یوهیواد د خپلې سلامتیا لپاره لازمه وګڼي؛نومجرم شخص نیولی هم شي.

ب - مدني او اداري مصونیت(خوندیتوب)

ډیپلوماتیکي مامورین د ژوند په راونو چارو کي کله کله د خصوصي حقوقي اعمالو هم لاس پوری کوي. چې شونې ده مسولیت ورته متوجي شي. خو دلته د جزائي خوندیتوب یو لړ مخالفین هم لري. په دې اړوند اعمالو د ډیپلومات په ځان پوري مربوط اعمال بیلول اوتشخیصوي د هغوی په اند کومه ګټه نه لري؛ ځکه ټول هغه حقوقي اعمال چې یو ډیپلومات یې د خپلې رسمي دندې پر مهال ترسره کوي په حقیقت کې د خپل دولت لپاره ترسره کوي چې پردي مهال د اختلاف حقوقي لوري یو بهرنۍ دولت دي، نه خپله په شخصي توګه ډیپلومات چې خوندیتوب ته لاره اواره شي.د ویانا ژمنلیک ۳۱ماده یي په دې ډول بیانوي. ډیپلوماتیکي مامورپه منوونکي دولت کې د جزائي تعقیب له خوندیتوب څخه برخمن دی اود مدني او اداري دعواوو له خوندیتوب څخه هم برخمن دی،هغه غیرمنقول مالونه چې سفارت خانې پوري اړوند وي شامليږي.

دوهم جز-د ډیپلوماتیکي مامورانو مصونیت په نړیوالوحقوقوکي

د خوندیتوب قاعده، هم د ډیپلوماتیکي ماموریت ځای، خپله د ډیپلومات ځان، کوراوکورنۍ یي رانغاړي. یوشمیرلیکوال لومړی خوندیتوب(د ډیپلوماتیکي ماموریت د ځای خوندیتوب)د دویمي هغه(د

-باعمر،الدبلوماسیه بین السلامی والقانون الدولی،ص۱۸۹. ۱

-عودت التشریح الجنائی الاسامی مقارنابالقانون الوضمی عهد،ص ۲۸۰. ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډیپلومات د ځان خوندیتوب)تابع ګڼي، په دې ماناچې د خوندیتوب د شتون فلسفه دا ده، چې د ډیپلومات ځانې امنیت تامین اوسي اوپه ښه توګه د دندې د ترسر کولو خپلواکي هم ولري. په حقیقت کې دغه خوندیتوب شخص ته نه ورکول کیږي؛ خودا چې له تیري څخه د ډیپلومات کور،کورنۍ اوکارځای خوندي ونه ګڼل شي؛ نو یوازې د ډیپلومات په خوندیتوب هغه خپلواک نشي ګڼل کیدای اونه هم ورسپارل شوې دنده په ښه توګه ترسره کولای شي. خوندیتوبونه عمومي توګه په لاندې ډولونه لري، یوته یې د تعرض یا تیري په مقابل خوندیتوب اوبل ته یې قضایي خوندیتوب ویل کیږي.

۱-له تیري څخه خوندیتوب

په بین المللي اصطلاح کې د دې خوندیتوب مانا دا ده، چې شخص یا یوځای حرمت اوحقوق د نقض یا ماتیدو وړنه اوسي.د ځای حرمت مانا دا ده چې له اجازې پرته ورته څوک نشي ننوتلای اود شخص د حرمت مانا دا ده، چې د هغه آزادي اوحقوق مات(نقض)نشي[1]؛خودغه حرمتونه یوازې د ډیپلومات په ځان او د سفارت په ځای پورې تړلي نه دي؛ بلکې په هر ډیموکراتیک رژیم(نظام)کې د اساسي قوانینو له مخې هرکس اوکورنۍ له دې حرمت څخه برخمن دي. له تیري څخه د سفارت خانې خوندیتوب هیڅکله له رد سره نه دي مخ شوي اوښایي چې دغه خوندیتوب به په پخوا وختونوکې له اوسمهاله څخه نورهم ډیرکلک په پام کې نیول کیدل. اوسنۍ اوپخواني ټول لیکوال د سفارت خانې د خوندیتوب پر اړتیا اومطلقیت باندې سره یوه خوله دي. همدالامل دی چې ټولو ډیپلوماتیکي ژمنلیکونو کې ځای شوي دی او د۱۹٦۱ز کال د ویانا ژمنلیک هم ورڅخه په مطلق اوله کوم شرط پرته یادونه کړې ده[2].

الف-د ډیپلوماتیکي مامورینوشخصي خوندیتوب

ډیپلوماتیکي مامورپه شخصي توګه له تیري(نیوني)څخه خوندي دی.د ویانا ژمنلیک له ۲۹مادې سر سم منوونکی دولت مکلف دی، چې د ډیپلوماتیکي مامور درناوی وکړي اوټول هغه لازم تدابیر ونیسي، چې هغه،د هغه قید پرازادي اوحیثیت د تیري مخه پري ونیول کیږي.سره له دې چې یاده شوې ماده له کوم قید اوشرط پرته یوه کلی مفهوم افاده کوي، خودغه خوندیتوب نامحدود کیدای نشي؛ د منوونکي دولت د امنیت مسله هم ترمنځ شته او امنیت ساتنه د هردولت له اساسي دندو څخه ده، په دې مانا چې د یوشخص له خوندیتوب څخه مهم دی، په همدې لامل باید د ډیپلوماتیکي مامور د

---

[1] -بیګدلی،ضیایی.حقوق بین الملل عمومی.ص۳۷۴.

[2] دویانا ژمنلیک،۲۲ماده،۱۹۶۱ز کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خونديتوب لپاره هم يو حد موجود وي. د خونديتوب دغه حد ته د ويانا کنوانسيون حقوقي کميسيون په خپلومطالعاتو اوڅیړنو کې پام کړي دی؛ خو په ژمنليک کي نه دی راغلای. د کميسيون د مذاکراتو له بررسي څخه صرف دومره ښکاري،چې کيدای شي په ځينو مواردو کې دغه خونديتوب محدود شي، لکه د هيواد له امنيت څخه دفاع په حالت کې(د جاسوسي په مقابل کې)اويا هم هغه مهال چې يو ډيپلوماتيک مامور د جنايت مرتکب شي.ښايې نه شونې وي،چې دغه خونديتوب ټول محدودونکې مواردو په گوته کړي شي؛ خوپه عمومي توگه بايده دوه صفتونه ولري، په دي خاطرچې د خونديتوب له اصل څخه په خپله خوښه يواړخيزه تفسيرنه وي شوي. دغه دوه صفتونه عبارت دی له دي څخه چې دهيواد دامنيت له مخي د يوشخص يوعمل ياکړنه څومره مهمه ده[1].

دويم داچې فعل فوريت هم ولري اوکنه؟ دغسي يومورد چي ياد شوي دواړه صفتونه په کې ځای وي، مشهود جرم دي. په دغسي يوحالت کې د منوونکي دولت امنيتي مسوولين بايد د جرمي پيښي سيل کوونکي نه اوسي. په دی نوم چې ډيپلوماتيک مامور شخصي خونديتوب لري؛ بلکې ورته په کار دي چې د جرم مخه ونيسي. شونې ده تريوه حده پوري ډيپلومات ودروي، که څه هم دهويت پيژندنې يا له جرم څخه دمخنيوي په خاطروي، دا دهغوی د دندې غوښتنه ده. معموله خبره دا ده، دهرډول ستونزو دمخنيوي په خاطر،کله چې پوليسود يوډيپلومات هويت تشخيص کړ، چې ناقانون کړنه يې ترسره کړې ده، هغه خوشي کوي اوله موضوع څخه د بهرنيوچارو وزارت ته خبروركوي. همدغه خبرشونی ده په هماغه مشخصه موضوع کې د وزارت لخواسفارت ته واستول شي اويا د جرم اهميت ته په کتني سره د ډيپلومات د ايستلولامل شي. په دې مادې کې د دوه ويشمتې مادې د دويم بند په څير د ډيبلوماتيکي ماموريتځي اوپه کې د اموالو د خونديتوب په اړه د منوونکي دولت مکلفيت هم تعين شوي دی؛ خو د دغو دواړومادو ترمنځ يوکلي توپيرهم شته دی. په دې مانا چې سفارتځي اوپه کې مالونه ثابت دي، دا د هروخت لپاره شونې ده چې امنيتي مسوولين يې د نوروله تيروڅخه وساتي. خوډيپلوماتيکي مامور يوڅوځنده موجود دی اوله يوه ځايه بل ته ځي او راځي، له يوښارنه بل ته هم سفرکوي. په همدې خاطرد منوونکي دولت امنيتي مسوولينو ته اسانه نه ده،چې د هغوی پرشخصيتونو اويا هم پرازاديو يې د تيري درجي تشخيص کړی.

---

[1] - جواد،صدر ډيپلوماتيکی او کونسلی حقوق مخ١٢٧-

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا خونديتوب تر ډيره خپله په ډيپلومات پوري اړه لري. دا ناشوني ده چې بايد هڅه وکړوچې خپل ځان د وګړوپه منځ کې بي حرمتي اوتيري ته پاتي نه کړي. د منوونکي دولت مسووليت د دولت په امکاناتواود پيښي اوځای په غوښتنونو پوري اړه لري. دا ناشونې ده چې له منوونکي دولت څخه دې دا تمه وشي، چې په هرډيپلومات پسي دې يو امنيتي مسوول موظف کړي، چې امنيت يې وستاتي. دا کار يوازي له دې امله ناشونې نه دی چې هرهيواد کې د ډيپلوماتانو شمير ډير دی؛ بلکې له دې امله هم ناشونې دی چې ډيپلوماتان هم له دې سره موافقه نشي کولاي؛ځکه دا کار د هغوي له ازادۍ سره په ټکرکې راځي. په زياتوو مواردو کې د منوونکي دولت له مکلفيتونوڅخه ځيني يې خپله د ډيپلومات غاړې ته وليږي. په دې معنا چې نا ډاډمنو ځايونو ته سفير کولواو يا هم له شکمنو اشخاصو سره له ليدني کتنې څخه ځان وژغوري. د دې موضوع اهميت ډير هغه مهال ښکاره کيږي، کله چې د موقعيت اومقتضيانو په مناسيت د ډيپلوماتيکي مامور رفتار د ملي يا مذهبي احساساتو پاروونکي شي اويا هم د ځينو جرياناتو د رامنځته کيدو پرمهال لکه انقلابونو او لاريونونو کې خپله د پيښو منځ ته ورشي.پرته له دې چې په هغه پوري اړه ولري، په دغسي شرايطو کې نشوکولای منوونکي دولت مسوول وګڼو.دغه ډول موارد ګڼ شمير سوابق هم لري،په ځانګړي ډول په هغو هيوادونو کې چې وګړي يې ژورمذهبي احساسات اوعقايد لري اوياهم په هغوهيوادونو کې چې وګړي يې تعصبات کې راګير وي،دغسې پيښو شونتيا تل ليدل کيږي.

ب- د ډيپلوماتيکي مامورينو د کورنيو مصونيت(خونديتوب)

د پخوانيو سنتونو اونويو حقوقو له مخې د ډيپلوماتيکي مامورينو په خونديتوب کې د هغوی کورنۍ هم شاملې دي. په پخواني عرف کې له کورنۍ څخه منظور ښځه، بچيان اوهغه څوک ول، چې په يوه کورکې به يې ژوند کاوه؛ خو وروسته د ډيپلومات د کورنۍ مفهوم پراختيا وموندله، تردې ځينو دولتونو په يوکور کې د ژوند کولو شرط هم لازم نه ګاڼه؛ ځکه په عمل کې ډير داسې پيښيدل چې د يو ډيپلومات زوی دی دمنوونکي دولت په يوبل ښار کې زده کړو لپاره استوګن وي يا کله کله داسې هم کيږي، چې د ډيپلومات خپله ښځه دې له هغه سره په يو کور کې ونه اوسي[1].

---

[1] -دپورتنۍ ماخذ.مخ۱۲۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د بيلگې په توگه د مسافرۍ کې).د ويانا ژمنليک۳۷مې مادې د دغه ډول نظرياتو د ټکر د مخنيوي په موخه اود دې لپاره چې د هروخت شرايطو په پام کې نيول شوي وي،کورنۍ يې نه خپلوۍ په درجې پوري تړلي اونه يې هم په يوکور کې ژوند کولو پوري؛ بلکې يوازي يې په عبارت بسنه کړې ده، چې کولای شو پر(گډ ژوند کې غړيتوب) يې تعبيرکړو. له دې تعبير سره کورنۍ مفهوم پراخيږي اوله هرډول قيد اوشرط څخه وځي؛ خوحقوقي کميسيون ددې لپاره چې په دې هکله يوه کړنلاره په لاس کې ولري، د ډيپلومات لپاره يې د کورنۍ غړيو لکه ښځې اوبچيانو شتون کافي وگاڼو؛ خو نورو خپلوانو لپاره يې په يو کورکې د اوسيدو شرط ايښي دی، لکه خور يا هم نور خپلوان.دا خپلوان به د ليدنې اومېلمستيا لپاره نه وي راغلي؛ بلکې ددې لپاره به د ډيپلومات په کور کې اوسيږي، چې د هغه ترکفايت لاندې دي اويا هم په ژوندکې ورسره مرسته کوي، چې له هغه سره ژوند کوي.

ج-د ډيپلوماتيکي اسنادواو ليکنو مصونيت(خونديتوب)

د استوونکي دولت د رسمي اوغير رسمي اسنادو اوليکونو خونديتوب څخه ماموريت ته راځي ياهم له ماموريت څخه بيرون ته ځي، له ډيرو پخوا راهيسي شتون لري. همدغه ترټولو اړين خونديتوب دی چې دولتونه يې د خپلو پټو اسنادو د ساتنې لپاره اوپه مجموع کې د هغو اقداماتو په اړه چې په خپلو اړيکو کې يې له نورو دولتونو سره ترسره کوی، لازمي گڼي. له دغه خونديتوب څخه پرته، په بهرنيو هيوادونو کې له خپلو مامورينو سره د دولتونو اړيکو مختيږي، چې شونې ده دغه اختلال په بين المللي اړيکو کې د ډيرو زيان بخښوونکی پايلو لامل شي. پرهمدې بنسټ ډيپلوماتيکي مامورين له خپل دولت سره د ليکنو يا تلگرافي اړيکو پرمهاله له ځانگړيو رمزونو څخه گټه واخلي او په کارده چې د هغوی ټولې ليکنې اړيکي هر ډول پلټنې څخه خوندي اوسي. په پخوا وختونوکې، د دې لپاره چې دغه خونديتوب تامين وي، ليکونه اسنادونه به يې د يوځانگړي ليک وړونکي په واسطه ليږدول،چې دغه ليک وړونکي به هم د يوډيپلومات په څير ترهغې د سفارت پستونه(ليکونه اواسناد)به ورسره ول، له هرډول څارنې اونيونې څخه به خوندي و.دغه پخوانې دود له منځه نه دی تلای او اوس هم ځينې دولتونه له خپلو سفارتونو سره د اړيکو پرمهال له ځانگړو ليک وړونکيوڅخه گټه اخلي، چې دغه ډول ليک وړونکي د(ډيپلوماتيکي وړونکي په نوم ياديږي).چې د۱۹۶۱ز کال دويانا ژمنليک ۲۷مې مادې د احکامو له مخې منوونکی دولت مکلف دی، چې د ډيپلوماتيکي ماموريت نه مانع کيدونکي يو ازاد ارتباط تامين کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ارتباط معمولا د سفارت اواستوونکي دولت د بهرنیو چارو وزارت ترمنځ اوسي، خو شونې ده چې هرسفارت دې په نورو دولتونو کې د خپل دولت له سفارتونو سره هم اړیکي وساتي. نن ورځ د ډیپلوماتیکي اړیکو په پراختیا سره، په ځانګړې توګه چې د مخصوصي یا ځانګړې ډیپلوماسی په شتون کې دغه سکالو د ډیرو زیات اهمیت لرونکي ده.دا نشو منلای چې د یو دولت د بهرنیوچارو وزیردې له خپل هیواد څخه بیرون اوسي، خو په نورو بیلابیلو دولتونو کې دې یې خپل دولت له سفارتونو سره مراسلات(لیکونه)له خوندیتوب څخه برخمن نه وي.په حقیقت کي داسي هیڅ دلیل شتون نه لري، چې له خپل دولت سره د سفارتونو د لیکونوتبادله، د یوهیواد دسفارتونو ترمنځ له هماغې ورته کړنې سره، د خوندیتوب د وجودي فلسفې له حیثه توپیر ولري. سفارت کولای شي، داړیکو له هرې وسلې څخه کار واخلي. نن ورځ ځینې دولتونه له ډیپلوماتیکي لیک وړونکي اوختا له ځانګړو الوتکو څخه ګټه اخلي. د دې لپاره چې سفارت ډیپلوماتیکي پست(لیکونه اواسناد)په پوره ډاډ اوله هرډول پلټنې څخه پرته خپل ځای ته ورسیږي، نو د ناچاري له مخي دغه پست انتقالوونکی هم له هرډول څارنې اونیونې څخه خوندي وی.

همدا لامل دی چې له پخوانې دود سره سم اوهم د۱۹٦۱ز کال د ویانا ژمنلیک له محي ډیپلوماتیکي لیک وړونکی، په ټولوهغو هیوادونو کې چې دی ترې تیریږي اوله استوونکي دولت سره ښیي اړیکي ولري، له دې خوندیتوب څخه برخمن دی. داچې د ډیپلوماتیکي لیک وړونکي خوندیتوب له دې امله دی، چې لیکونه خپل ځای ته ورسوي، نوکولای شو چې له دې څخه دغه مخالف مفهوم هم واخلو، چې کله دغه ډول لیک وړونکي لیکونه ترځایه ورسوي، نوخوندیتوب یی هم له منځه ځي؛ خو دغه استنباط سم نه دی؛ ځکه شونې ده چې د ډیپلوماتیکي لیک وړونکي ته له لیکونو پرته یولړ شفاهي پیغامونه هم ورسپارل شوي وي یا دا چې په هرحالت کې دهغه خوندیتوب شونې دی، په راتلونکې کې دهغه د دغه ډول ماموریت ترسره کولوضمانت وکړي.همدا لامل دی چې د ډیپلوماتیکي لیک وړونکي خوندیتوب څخه بیل دی، چې هغه ترځایه رسوي اوپه همدي خاطرډیپلوماتیکې لیک وړونکی د یو ډول ځانګړی حکم لرونکي دی، چې دغه حکم د ټولو هیوادونو لپاره رسما پیژندل شوي دی،چې له همدې امله د ټولو دوستو هیوادونو د مامورینو له تیري څخه خوندي دی، پرته له دې چې د ډیپلوماتیکې لیکونوکڅوړه ورسره ده اوکنه، یوازې،همدومره بسنه کوي، چې په حکم کې یې ماموریت مشخص شوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي. د ډيپلوماتيکي ليکونو خونديتوب دا مانا لري، چې د ډول ليکونه د منوونکي دولت اونورو هغه دولتونه چې ماموريت پکې پلټنې او ضبطونې څخه خوندی دي،چې استوونکي دولت سره ښيې او دوستانه اړيکې لري١.

چې ډيپلوماتيکي ليک وړونکی له ليکونو اوشيانو څخه پرته نور شيان له ځان سره ولري؛ نو په کار دا چې د سفارت ليکونه د ظاهري بڼې له مخي بايد يوه ځانگړي بڼه اومشخصات ولري، چې په آسانه سره وپيژندل شي.د ډيپلوماتيکې ليکونو دغه ډول ليږنې بڼه، چې نږدې په ټولو هيوادونو کې يو ډول وي(ډيپلوماتيکې ليکونه)،دا پاکټ ياکڅوړه په واسطه مشخصيږي، چې له پاسه پرې کښلي وي(ډيپلوماتيکي ليکونه)دا پاکټ ياکڅوړه د بهرنيو چارو وزارت لخوا ياهم دسفارت لخوا مهراوبنديږي.

له دې پرته ليک وړونکی ته يوډول ځانگړي بل ډول ليک هم ورکول کيږي،چې هماغه ځانگړو ځای ته د دغو ډيپلوماتيکې ليکونو درسولوپه هکله په کې ليکل شوي وي.ډير هيوادونه،په دي خاطر چې د نړۍ نور هيوادونو ته د ډيپلوماتيکي ليک وړونکی ډير زيات لگښت لري، د ډيپلوماتيکي ليکونو ليږلو لپاره دعامو مسافرينو الوتکوڅخه گټه اخلي. په دغسي موادرو کې د ليکونو بکس د الوتکې پيلوت يا بل کس ته سپارل کيږي.

په دې ډول دالوتکو پيلوتان چي کله د څو سفارتونو د ډيپلوماتيکې ليکونه انتقالوي، نود ډيپلوماتيکې ليکونو وړونکي حکم لري. چې له انډ مهال خونديتوب څخه برخمن وي؛ خوبياهم د دوي خونديتوب د ډيبلوماتيکې ليک وړونکو سره توپير لري، هغه دا چې پيلوت شخصا له نورخونديتوب څخه بر خمن نه دي، پرته له هغه حالت چې ليکونه يې ترهغه ځايه پوري نه وي رسولې اوپه اړه يې داسي اقدامات ترسره شي، چې د ليکونو رسولو مانع شي.(د ويانا ژمنليک)،ډپيلوتان بايد ټول هغه د ډيپلوماتيکي ليکونه، چې ورسپارل شوي دي په هوايي ډگر کې د هغه استاري ته وسپاري، چې ورته پيژند ل شوي دي، چې له همدې مهاله يي نسبي ډيپلوماتيکې خونديتوب هم له منځه ځي. معمولا دغه سپارل نه د هوايي شرکتونو په دفترونو کې هم ترسره کيږي.د ډيپلوماتيکي پکونه يا کڅوړې خونديتوب مطلق دي، ناشونې ده چې پلټنې يا ضبطونې لپاره پرانستل شي. په اوسنې وخت کې دولتونو سره داسي وسيله

---

١ -د پورتني ماخذ١٣٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

شته، چې کولای شي ډيپلوماتيکي ليکونه د شديد گومان پرمهال تشخيص کړي، پرته له دې چې پرانستل شي، د هغه څخه خبر شي څه شي پکي موجود دي.

پرته له دې چې د اسنادو ليکنه معلوم کړي. له دغې وسيلې څخه گټه پدې شرط کيږي، د منوونکي دولت مقامات وکولای شي. ډيپلوماتيکي ليوال تشخيص کړي ديپلومات يا ډيپلومات په نشتون کې کولاي وپلټي.د اړيکو يو بله وسيله چې سفارتونه ترې گټه اخيستلای شي،استوونکي دستگاگانې دي،شونې ده له دغه د ستگاگاوو گټه اخلي؛ دولت په اجازي پوري اړه لري.

داچې د سفارتخاني اود سفارت ليکونو په اړه وغږيدو او وموويل، خونديتوب څکه لري،چې په يو بهرنې دولت په اړوند ده او د دې لپاره چې ډيپلوماتيک ماموريت د ترسرکيدو امکانات تامين وي؛ نو په دې ځاي ډيپلوماتيکي ماموريت نقيله وسايطو خونديتوب ته هم اشاره کيږي. د ډيپلوماتيکي ماموريت نقيله وسيله ،په دې نوم چې يوبهرنې هيواد پوري اړوند مال دي، له ضبط اونيونې څخه خوندي دي؛خو لکه څرنگه چې شونې ده د سفارتخانه هم منوونکي دولت امنيت مخالفينو دعملياتو ځاى وگرځي، دغه ډول شونې ده چې نقيله وسيله هم د ځينو وسايلو د ليږدونې، ياهم د سلاحگانو اونشه يې توکو انتقلولواويا هم د اشخاصوته فرار ورکولوپه شک اوگومان ترڅارني لاندې راشي. د سفارتخانې اونقيلې د څارنې ترمنځ توپير دا دى،چې سفارتخانه ثابت دى اوشونې ده چې هميشه د کوربه دولت ترڅارنې لاندې ونيول شي؛ نقيله وسايل بيا گرځنده دي د کوربه دولت د څارگرو ترڅارنې څخه وځي. د وياناژمنليک د نقيله وسيلې د پلټنې په اړه څه نه دى. ويلې خوځينې حقوق پوهان د دغه ژمنليک د٣٦مې مادې دوهمه تبصره ډيپلوماتيکي موټرو لپاره د اجراء وړبولي.

٢-قضايي مصونيت(خونديتوب)

د خونديتوب بل ډول هم قضائي خونديتوب دى. له دې خونديتوب څخه موخه دا ده چې ډيپلوماتيکي مامورين د نورو د بهرنيو اتباعو په خلاف د منوونکي هيواد قانون د اجراء له ساحې څخه بيرون پاتې کيږي. دځينو په نظر دغه خونديتوب داسى تعبيريږي؛ چې قانون مامورين په ځان کې نه رانغاړي اوياهم دا چې محکمه د مامورينو قضيو ته د رسيدگۍ صلاحيت نه لري؛ خودغه تعبير درست نه دي. د قانون نه شموليت په دې مانا نه دي، چې د پام وړاشخاص قانون ته ژمن نه وي اوياهم د ډيپلوماتانوقضايي يا شخصي خونديتوب په کورنيو قوانينو کې قيد شوي نه وي. د محکمې د صلاحيت

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه درلودلو خبره هم سمه نه ده، ځکه د هرهيواد محکمې هغو مسايلو ته رسيدګۍ صلاحيت لري چې د هغه هيواد په عمومي نظم په اړوند وي۱.

له تعقيب څخه ډيپلوماتان خونديتوب په دې مانا دي، چې محکمه د هغه په اړه خپل صلاحيت نه کاروي، خوکله چې ډيپلومات صفت د هغه څخه لري شي؛ نو ښايې محکمه هم خپل صلاحيت وکاروي چې هغه تعقيب کړې. د صلاحيت نه درلودل هغه مهال سم دي،چې کله د قضيي سکالو د منوونکي هيواد پوري اړوند نه وي.اودغه صلاحيت نه درلودل هغه وخت هم پاتي کيږي کله چي ډيپلومات صفت له لاسه ورکړي. دبيلګې په توګه يوډيپلوماتيکي غړی د خپل هيواد د اداري مقرارتو د نه اجرا کولو پرسرد ماموريت له رئيس څخه شکايت کوي،د قبلوونکي دولت محکمه دې قضيې ته رسيدګۍ صلاحيت نه درلودل دايمي دي، ځکه دغه شکايت سکالو د يوبل هيواد په عمومي نظم پوري اړه لري.
قضايي خونديتوب اصولو له مخي د ډيپلوماتيکي مامورينو لپاره دی، نه د سفارتخې لپاره په دې اړه ځرګند شويو نظرياتو کې هيڅ يونظرهم د سفارتخې خونديتوب ته اشاره نه ده کړې اونه يې هم ورته په ژمنليکونوکې کوم اشاره کړې،چې د دې علت روښانه ده. د يوسفارتخې کارونه هغه څه دي چې د سفارت په استوونکي هيواد ته منسوب وي اوهيڅ دولت د بل دولت د قوانينو تابع ندي، چې سفارتخې خونديتوب ته دې کوم موارد پيداشي. پرهمدې بنسټ که سفارتخې په رسمي توګه يو داسې عمل ترسره کړي چې د منوونکي دولت له عمومي نظم څخه بيرون وي؛ نودا چې يورسمي عمل دي،د دولتونو ترمنځ اختلاف دې لامل ګرځي؛خومنوونکي دولت ورته د رسيدګۍ صلاحيت نه لري. لکه که د سفارتخې د محلي کارکوونکيو له ډلې څخه يو کارکوونکې لرې کړي،د دغه کارکوونکي شکايت د منوونکې هيواد په محکمه کې د اجرا وړنه دي،که څه هم متبوع هيواد يې دي؛ځکه چې سفارت د بهرنې دولت ارکان برخه ده اوطبعا د بل هيواد د محکمې په صلاحيت کې نشي راتلای.د سفارت کارځي يوازې د خپل هيواد چارو اداره کول نه دي؛ بلکې ځينې مهال داسي نوراعمال هم ترسره کوي، چې د منوونکې هيواد په خصوصي حقوقو اوداخلي نظم پوري اړوند وي.
د بيلګې په توګه په سفارت کې ځان لپاره کور اجاره کوي اوياهم لوازم پيري، ياهم د ودانۍ قرارداد کوي يا موټرپيري ياهم په ترافيکي پيښه کې بل چاته زيان اړوي؛ د دې سکالو موارد ډير دي. دغه ټول

---

۱ - د پورتنۍ ماخذ.مخ۱۳۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقوقي اعمال د منوونکي هیواد د قوانینود تطبیق په ساحه کي شامل دي. که په دغسي مواردو کې محکمه ونشوکولاي قوانین اجرا کړي؛ نو دغه یوشمیر اتباعو حقوق به تحلف شي، چې له سفارت سره په معاملې کې رابنکېل دي اوکه قوانین اجراء کوي؛ نود مامورینو قضایی خوندیتوب مسله رامنځته کیږي. د سفارتونو معاملاتي کړنې ډیرې دي اوله دهغه څخه ځان ژوغورنه هم ناشونې ده، همدالامل دی.

چې له پخوا څخه په دې اړه ځینې ستونزي شته چې دعسي قضیي څه ډول تعقیب شي، ترڅود منونکي هیواد هغو اتباعوته خپل حقوق ورسیږي،چې له سفارت سره په معاملې کې رابنکېل دي.همدا لامل دی چې لوترپاخت ۱د سفارت لپاره د خصوصي حقوقوپه مسایلو کې د قضایي خوندیتوب او مدنې مسولیت د نه شتون گروهمن نه دی.د هغه دلیل دا دی چې که خپله قبلوونکي دولت دورته حقوقي اعمالوپه اړه په خپل هیواد قصایي خوندیتوب نه لري نوپه هماغو موردو کې د استونکي دولت سفارت لپاره قضایې خوندیتوب ته قایلېدل سهي نه دی؛خوبیا هم په ټولو هیوادونو کې معموله رویه یو ډول نه ده،دا چې په دې اړه یوه کلي بین المللي قاعده شتون نه لري؛ نوهمدا لامل دی چې هردولت له پلو بیلابیلو قواعدو څخه متابعت کوي

.د محکمو د احکامو داجرء په اړه خوندیتوب ترټولو مهم دی.د یوسفارت په اړه درایې صادرول نه شونې نه دی. همدغه حکم اجراء ده، چې په عملي کولو کې یې، سفارت ته داجراء کوونکي ماموريه ورننوتلو سره سفارت خوندیتوب ماتیږي. همدارنگه ورسره د ضبط اوتوقیف په مقابل کې د سفارت د مالونوخوندیتوب هم ماتوي. په حقیقت کې که محکمې ته د تعقیب اورسیدگۍ شونتیا موجوده وي،حو د حکم د اجرء لپاره یې هیڅ د اجرءا وسیله نه لري.

په عین حال کې د هغو زیانونو د جبران لپاره چې سفارت له عادی سوداگریزو چارو له امله یوچاته رسیدلي وي،لاره یې بیخي بنده هم نه ده. شونې ده چې زیانمن شخص د خپل متبوع هیواد لخوا اقدام وکړي. (غالبا شونې ده چې د ځینو سیاسی ملاخظاتو له امله د دوه هیوادونو ترمنځ د موضوع دومره جدي نه وی) همدارنگه شونې ده چې په تړون کې د محکمې په اړه هم د مخه یادونه شوي وي

---

۱ -rsh lauter pacht(۱۹۵۱دبهرنیو دولتونو دقضایی خوندیتوب مسئله)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اویاهم د اجرءا په اړه د سفارت ملزمول د حل یوه لاره اوسي.دغه وروستي طریقه د سفارتونو اودولتونولپاره معمولترینه رویه ده.

الف-د احکامولە اجراء اوقضایي تعقیب څخه د ډیپلوماتیکي غړوخوندیتوب:هغه اعمال چې یوډیپلومات یې د خپلې دندې په توګه ترسره کوي یا به سم د خپل متبوع دولت په حقوقي نظام پوري اړوند وي، په دغو دواړو مواردو کې ځایې محکمې د رسیدګۍ صلاحیت نه لري، خود دغه ډول اعمالو ترڅنګ ډیپلوماتیکې مامور د خپل ځان لپاره ځینې نور کارونه هم ترسره کوي، چې د هریو لپاره یې باید د خوندیتوب حدود اوله تعقیب اود احکامو اجراء ته پاملرنه وکړو.

ب-جزایي خوندیتوب

د یوډیپلومات خوندیتوب د هغو اعمالوپه اړه چې د قانون له مخي د اجراء اوتعقیب وړ وي، مطلق دی اوله پولیسواوقضایي مقاماتوڅخه هیڅ یوهم نشي کولای چې هغه ګرفتار کړې اویې هم تعقیب کړې. لکه څرنګه چې د مخهوویل شول،د۱۹۶۱ژمنلیک په دې اړه صراحت لري، قضایې رویه اود حقوقپوه ګروهې دې اړه مختلفې نظرلري. سره له دې چې د یو جرم اوجنایت له امله، که یو ډیپلومات مرتکب شي، نو د هغه د تعقیب نشونتیا تراوس هم هماغه پاتې ده۱، خو د دغه پرخلاف کول هم د ډیپلومات د دندې په ترسره کولو کې ازادۍ له اصل سره په ټکر کې راځي. همدا لامل دي چې همدغه خوندیتوب دډیبلومات لخوا هرډول سرغړونې دارتکاب له تعقیب، دپولیسولخوا نیونې اوجلبونې(په هغه صورت کې چې د ډیپلومات هویت مشخص شوي وي)د جریمه کونې یاهم اخطار ورکونې ټولو حالتونه شامليږي. دغسي خالات کې پولیسي یا قضایي مقامات کولای شي موضوع د بهرنیو چارو وزارت ته ورسوي، چې د هغې له لارې سفیرته اعلان شي.البته له دې غوښتنې له تکرارڅخه باید مخنیوي وشي اویاهم که جرم شدید اوسي، نوترې غواړي چې ډیپلومات خپل هیواد ته واستوي.

ج-مدني خوندیتوب

ډیپلوماتیکي مامورین د ژوند په روانو چاروکې کله کله د خصوصي حقوقو پراعمال هم لاس پوري کوي، چې شونې ده مسوولیت ورته متوجه کړي، خو دلته د جرایې خوندیتوب پرخلاف چې ټول یې په اړه یو نظرلري، مدني خوندیتوب یو لړمخالفین هم لري. د بیلګې په توګه ایټالیه دې ته قایله ده چې د

[1] -صدر، جواد،ډیپلوماتیکی او کونسلی حقوق.ژباړه:اختیار،هجرات الله.ګودر خپرندویه سلام خپرندویه ټولنه،جلال آباد۱۳۹۵مخ۱۳۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيپلومات اعمال بايد تشخيص شي چې کوم يې د خپلې دندې اوماموريت د اجرءا لپاره کړي دي او کوم يې په شخصي توګه د ځان لپاره؟ له ې تشخص څخه وروسته لومړي قضايي خونديتوب لري اودويم ډول يې نه لري. خوپه فرانسي اوسويس کې قضايي رويې دغه تشخيص ستونزمن اونالازم ګڼې اوپه دې اړه د کلي خونديتوب قايل دي.په دندې پوري اړونده اعمالو اوډيپلومات په ځان پوري د مربوطو اعمالو بيلول اوتشخيصول د هغوی په اند کومه ګټه نه لري. ځکه ټول هغه حقوقي اعمال چې يو ډيپلومات يې د خپلې رسمي دندې په توګه ترسره کوي د خپل دولت لپاره يې ترسره کوي چې په چې په دي مهال د اختلاف حقوقي لوری يوبهرنې دولت دي، نه خپله په شخصي توګه ډيپلومات، چې نه خونديتوب ته دې لاره هواره شي. همدا لامل دي چې معمولې رويې په عمل کې دغه بيلونې يوې خواته کړې دي اوخونديتوب يې د ډيپلومات ټولوحقوقي اعمالو ته شامل کړی دی[1].

دوهم مطلب-د ډيپلوماتيکي اماکنو(ځايونو)مصونيتونوڅيړل په اسلام اونړيوالوحقوقوکی

اسلامي سياسي استازو اوسفيرانو ته بيلابيلواړخونو نه د خونديتوب،خوندي ځای ورکولو،مناسب احترام کولواو پاللومسوليت پرخپله غاړه اخيستي. چې خپلي دندې په ښه توګه ترسره کړې اود نړۍ سوکالۍ اوارامې لامل وګرځي. په نړيوالو حقوقوکې ډيپلوماتيکي ځايونه لکه سفارتونه، نمايندګي اونورمربوطه دفاترد مصونيت درلودنکي دي اومنوونکي هيواد مامورين د ماموريت د اجازي پرته د دې حق نه لري چې دغو ځايونو ته داخل شي.

لومړی جز-ډيپلوماتيکې ځايونه (اماکن) خونديتوب

په اسلام کې ډيپلوماتيکي ځايونه، سفارتونه يا د سفيرانو د اوسيدوځايونه هم له خونديتوب څخه برخمن دي،اسلام د بل هردين اويا حقوقي نظام په پرتله د ډيپلوماتيکو استازو د خونديتوب اوهغوي ته استثنايي امتيازاتو د ورکولو موضوع ته ډير اهميت ورکړي دی چې ترڅو دغه استازی په اسلامي هيوادونو کې خپلې دندې په ښه صورت ترسره کړې. د کوربه هيواد دولتي مامورين نشي کولای د ډيپلوماتيکي ځايونو يا سفارتخونو ته بې جازې داخل شي۱۹۶۱کنوانسيون۲۲مې مادې پراساس د ماموريت ټول ځايونه خونديتوب لري اومنوونکي دولت مامورين د ماموريت د رئيس له اجازې پرته

---

[1] -د پورتنۍ ماخذ مخ۱۳۴.-

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورننوتلو حق نه لري. په اسلام کې ډيپلوماتيکي ځايونونه خونديتوب نه منظورمکه اومدينه نه دي. ډيپلوماتيکي مامورين په اسلام کې موقتې وه، ځکه فقهاوو متعرض متقدم بحث ندي پري کړې، ځکه چې اساسي ډيپلوماتيکي ځايونه موجود نه وه۱، د استازو استولو لپاره د دارالضيافه په نوم يا په مسجدونواو اصحابو په کورونو کي منل کيدل. ډيپلوماتيکي مامورينوځايونومصونيت په اسلام کي وجود لري؛ پردې اساس چې په صريحه ډول د قرآن اوسنتو مخلاف نه وي؛ اسلامي دولت ډيپلوماتيکي ځايونه د ځان په ګټه بولي. لکه څرنګه چې د سورت نور په۲۷او۲۸آيتونوکې ذکرشوي. ټولوهغه ځايونه ساختمانونه په اسلام کې مصونيت لري؛ په هغه کې مسلمانان يا غيرمسلمان استوګنځای وي. ياهغه د هيواد په ارګانونو يا سازمانونو پوري اړوند يا د بيګانه هيواد پوري وي. سياسي مامورين هم مصونيت لري، لکه څرنګه چې رسول الله عيله السلام د مکې په فتخ کې فرمايلي دي:(هرڅوک چې د ابوسفيان کورته داخل شي په امان کې دي. په اسلام کې د دوو موخو لپاره مصونيت وجود نه لري.

۱-هغه مجرم ته پناه ورکول چې د اسلام پرضد فعاليت کوي.

۲-د ډيپلوماتيکي ځايونونه ناوړه استفاده کول،د ملي امنيت تهديدول يا دنورو مخلافو کړنو عمل کول.۲

دوهم جز- ډيپلوماتيکي ماموريت ځايونوخونديتوب

په نړيوالوحقوقوله اړخه کولای شو د دې خونديتوب ته دوه اړخونه ورکړو.يو اړخ يې هغه دی چې منوونکی دولت ژمنوي چې خپل مامورين، پر سفارتخې اود سفيرپرکور له هرډول تيري څخه منعه کړي اوبل اړخ يې دادی، چې منوونکي دولت ژمتوي چې خپله ډيپلومات،د اوسيدو او کارځايونه يې له حقوقي اومادي له نظره د عادي وګړو له تيري څخه وساتي۳.د ډيپلومات د کار او اوسيدوځايونه خوندي دي، په دې مانا چې ځايي مامورين په هيڅ نوم نسي کولای ورننوځي، حتا د يوې قانونې دندې ترسره کولولپاره هم. مګرهغه مهال چې سفارتخې ته د ننوتلولپاره د ماموريت له رئيس څخه صريحه اجازه واخلي او استوګنځي ته ننوتلولپاره خپله له ډيپلومات څخه.دا خونديتوب کومې ځانګړوي توجيه ته اړتيا نه لري؛ ځکه له دې څخه د نشوتصور کولای چې ډيپلومات په خپل دفترکې، چې سفارت د کار اوسياسي اسنادو دساتلو ځاي دي، څه ډول مهمې دندې پر غاړه لري، ترسره کولای شي.البته همدغه

۱-پورامينی،محمد حسين.اسلام وحقوق ديپلوماتيک.تهران سازمان مطالعه وتدوين کتب علوم انسانی دانشګاه علوم انسانی اصولی ۱۳۹۳ص۱۵۰.

۲-ابوالوفاء ،قانون الدبلوماسی الاسلامی،ص۳۴۹-۳۵۳.غنمی،قانون الاسلام فی الاسلام،ص۴۲۲.مصطی لاريه

۳-کاير،معاصر ډيپلوماتيکی حقوق،جينوا،۱۴۶زکال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قاعده، چې هیڅکله په کې استثناء نه ده رامنځته شوي. سبب شوه چې حقوقې توجبیح یی پر(سفارتځي د کوربه دولت له قلمرو څخه بیرون ګڼلوفرضیې)وکړل شي۱.

خو نه یوازې دا چې دغه فرضیه په بیلا بیلوشرایطو اومواردوکې، چې د مخه یادشول، د اسباد وړنه ده، بلکې له ځینونورو اړخونو سره مطابقت نه لري، لکه د استونکي دولت په ملکیت کې ځینې نه راتلونکي موارد(د سفارت لپاره اجاره شوي ځایونه)،همدارنګه ډیپلوماتانو کورونوخوندیتوب پراختیا، چې کورونه هم دهغوی ملکیت کې نه دی، هم یو له یادوشوي اصل سره د نه مطابقت یوبل اړخ کیدای شي. بین المللي عرف اود۱۹۶۱ز کال د ویاناژمنلیک۲۲مي مادې د ډیپلوماتیکي مامورینود کارځای ته، د ماموریت د رئیس د اجازي پرته، د کوربه دولت مامورینو له ننوتلوڅخه د خوندیتوب یادونه له کوم قید اوشرط پرته کړې. په دې ترتیب د قواعدو وضعه کول هم ښکاروي، چې هرومره دغه دواړه ځایونه د یوډول خوندیتوب لرونکې اوسي؛ خوبیاهم سره تفاوت لري.کنه ولې په دووبیلا بیلو مادوکې یادیدل. تفاوت یې دا ده، چې د ډیپلومات د کارځاي اورسمي دفترد ډیپلومات په استوونکي دولت پوري اړه لري.

په دې مانا چې ده هغه ځای دې چې له منوونکي دولت څخه لاسته راغلي اسناد په کې ساتل کیږي اوپه کې ډیپلومات خپله رسمي دنده ترسره کوي. په داسې حال کې چې د ډیپلومات د کورخوندیتوب په استونکي دولت پوري دومره اړه نه لري اودا خوندیتوب یوازې د ډیپلومات له ځاني خوندیتوب څخه رامنځته شوي، له دې پرته بیا د ډیپلومات د ځاني خوندیتوب فلسفه هم خپل مفهوم له لاسه ورکوي. لکه څرنګه چې سفارتځي هروخت په استوونکې دولت په اړونده نه وي، چې د کوربه دولت له بیرون والي فرضیه د مخه توجیه کړای شوي، همداغه دلیل ده چې سفارتځي اجازه اخیستل یاپه خپل ملکت کې راوستل هم پرخوندیتوب اغیزه نه لري. ترهغه مهال چې سفارت په یوې ودانۍ کې وي،هغه ودانۍ هم خوندیتوب لري.

حتاداهم لازمه نه ده، چې د سفارت ټولې چارې په یوې ودانې کې ترسره شي.بلکې په څو ودانیواوځایونوکې هم ترسره کیږي؛ ټولې یې له خوندیتوب څخه برخمن دي. د ویانا ژمنلیک په۲۲مادې په عبارت کې(د ماموریت ځایونه)د جمعې په بڼه راغلي دي. د مخه اشاره وشوه، چې د

---

۱ -نعیمی ګل احمد.ډیپلوماسی او د مذاکرې فن .مومند خپرندویه ټولنه ننګرهار۱۳۹۴مخ۱۴۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځینوخوندیتوبونو په اړه د دولتونو ترمنځ د نطریوالې شتون نه درلود اوپرهمدې سبب و،چې یوبشپړ ژمنلیک په اړه،چې د خوندیتوب ټول اړخونه په کې شامل وي، د برابرولو پرمهال هم شتون درلود.دا مهال ځینونظر درلود چې د سفارځي خوندیتوب باید مطلق اوله قید اوشرط پرته وي، خوځینو نوروبیاورته په ځینو مواردو کې د ځینو رسمي مامورینو د ننوتلوشونتیا اړینه ګڼله. باید په پام کې ولرو، چې ځینې مهال شونې ده له دغه خوندیتوب څخه د منوونکي هیواد دښمنانوته پناه ورکولو په موخه ناوړه ګټه پورته شي اویا هم د سفیر د خبرتیا پرته ،له سفارتځې څخه د منوونکې هیواد پرضد د توطیو کاواخیستل شي یاهم شونې ده، د منوونکي هیواد د سیاسي اشخاصو پرضد د جنایتونو د پیلیزوبرابرولو لپاره وکارول شي، دا هم شونې ده .

چې په سفارتځي کې داسې پیښه رامنځته شي ،چې که مامورین یې مخنیوي ونه کړې. نود سفارت ځاي سره د کوربه هیواد اتباعو او سیدونکو ته ځانې اومالې دواړه په خطر کې ولویږي (لکه اور لګیدنه اوداسی نور...)دا سمه ده چې په دغسې پیښو کې د ماموریت رئیس یا یې ځایناستی خپله د کوربه دولت د مامورینو مرسته وغواړي، خود دې پرخلاف فرض کیدل هم ناشونې نه دي اوپه کار دي چې د دغسې حالاتو اوتردې ډیرواستثنایی حالاتو لپاره هم قواعد شتون ولري. له دې پرته په هر سفارت کې د کوربه دولت یوشمیراتباعو څوکې وال، چلوونکي ،خدمتګارانو اودفتري خدمتګارانو په نومونو شتون لري، چې شوني ده له دغو سره په اختلافي خواکې راشي او په اړه یې لازمې شي چې رسمي قضایې او دولتي پاڼې هغوی ته د دولتي مامورینو په وسیله ابلاغ شي او ورته وښودل شي۱.له هغو یادونظري اختلافاتوڅخه د ځان ژوغورنې لپاره،چې شونې ده د ژمنلیک برابروونکي کمیسیون د کارونو درولو لامل شي، غوره ګڼل شوه چې د کوربه دولت له قوانینو څخه د متابقت اصل اود کوربه په کورنیوچارو کې د ډیپلوماتیکي مامورینو د نه لاس وهنې اصل، دواړه منل شي اویوازې دي د همدغودود اصلونو پراعلان بسنه وشي.

په همدغې خاطرد ژمنلیک ۴۱مې مادې کې راغلل چې د ډیپلوماتیکي مامورینوځایونه د ټولو هغو کړنولپاره چې یونه یوډول د ډیپلوماتیکې دندي سره په معایرت کې وي، (هغه چې په دریمې ماده کې تریحه شول یا د بین المللي حقوقو قواعدو برخه وي.)باید ګټه ترې اخیستل شي. له ډیپلوماتیکي دندو

-په دې مورد کې معمول داده چې پاڼې دبهرنیو چارو وزارت له لارې سفارت ته لیږل کیږی اوابلاغیږی. ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره په معايرت کړنو په اړه د ژمنليک نه تصريح ته په پام سره يوشميرپوهانو د ډول پايلي اخيستي ده، چې هرکله دولت کافي دليل په لاس کې ولري، چې له سفارتخې څخه د کوربه دولت د امنيت پرصد د توطيوبرابرولو يا له قانون څخه خلاف د بل هر اقدام لپاره ګټه کيږي يا هم داسې پيښو رامنځ ته کيږدو په حال کې د ه،دعامو وګړو ژوندته يا له سفارت سره نږدې اوسيدونکو خطرپيښوي، خود مخنيوي لپاره د ماموريت رئيس چاته د ننوتلو اجازه نه ورکوي، نود منوونکي يا کوربه هيواد مامورين حق لري چې له اجازي پرته د ماموريت ځاي ته دننه شي، ځکه د دغسي حالاتو کې د ماموريت رئيس د ژمنليک د۴۱مادې پرخلاف چلن کوي اودننوتلو د اجازي په نه ورکولو سره له خپلوحقوقوڅخه ناوړه ګټې په حال کې د کوربه دولت او وګړو امنيت خطرپېښوي.

دوهم مبحث- په اسلام او نړيوالوحقوقوکې د ډيپلوماتيکي مصونيتنو حدود

که روانه يا جاري رويه دا وي چې قضايي ځونديتوب ټولوهغو حقوقي اعمالو ته شامليږي، چې ډيپلوماتيکي مامور يې ترسره کوي، نود دې لپاره په کارده چې د دې لپاره يولړ حدود اوپولې هم اوسي چې په ځانګړو مواردو پوري اړه لري.

لومړی مطلب - په اسلام کې د ډيپلوماتيکي مصونيتنوحدود

په اسلام کې د ډيپلوماتيکي مامورين او استازو ته د خپلو دندو په سمه او واضحه ډول ترسره کولو لپاره مشخص مصونيتونه او حدودورکړل شوي؛ چې خپلې دندې په ارامه اومشخصو حدود کې ترسره کړي.

لومړی جز- مدني مصونيتنو حدود

په اسلام کې مدنې مصؤنيت تر ډيره د بالمثل عمل پشان تطبيقيږي. په دي مانا چي که چيري کوربه هېواد د يو بل هېواد ډيپلمات ته ځينې مدنې مصؤنيتونه او مزاياوې ورکول کيږي، دې هم اړ دی چي په خپله دا کار وکړي او د بل هېواد سياسي استازيو ته هم دا شان مصؤنيت په پام کې ونيسي. په بل عبارت د اسلام له اړخه هم مدنې مصونيت هماغه ډول دی کوم چي نړېوال حقوق يې وايې. په نړېوالو حقوقو کې ډيپلوماتيکي مامورين په مدني دعواو کي هم دخونديتوب څخه برخمن دي. ددې خونديتوب په اړه دولتونو اوپوهانو بيلا بيل نظريات درلودل، ځينو مدني خونديتوب مطلق ګڼی او ځينو

(c) ketabton.com: The Digital Library

داخونديتوب مطلق نه گڼی،بلکې د دي خونديتوب ته يې يوازي د ډيپلوماتيکو اړيکو کنوانيسون دې اختلافاتو ته د پای ټکي کيښودو اوپه مدني دعواو کې يی د ډيپلوماتيکي خونديتوب لپاره يو اصل وټاکی. ددې اصل پربنټ مدني خونديتوب گلی دی ولی مطلق نه دی،بلکې د۳۱مادې په لومړی بند پراساس استثناءت لري او دا استثناءت په لاندي ډول دی۱.

الف-هغه مدني دعوه چې په منوونکي هيواد کي عقاريعنی غيرمنقول مالونه سره تړاو ولري۲.

ب-هغه مدني دعوه چې په ترکي يا ارث پوري اړوند وي يعنی په هغه صورت کي چې ډيپلوماتيکي مامورپه منوونکي هيواد کي د نامنقول مال وار ث،وصي اويامومصی له وي.

ج-هغه مدني دعوه چې د ډيپلوماتيکي د شخصي فعاليتونو اوگټو پوري اړوندوی يعنی د يو ازاد فعاليت په اړه دعوه لکه حرفوی سوداگريزفعاليتونه او داسي نور....

پورتنيوذکرشويو مواردو کي د ډيپلوماټ دندو کې نه شميرل کيږي او مصونيت هم نه لري.اوکه چيري اختلافات پيداشول محلي محکمه بايد حل يئ کړی، پر ډيپلوماتيکي مامور باندي هيڅ اجريوي عمليات جرئت نشي کولای، مگرله هغو مواردو پرته د دې مادي په الف، ب اوج بندونو کې يادشول اوپه دې شرط چې دغه اجرايوي عمليات د هغه شخص او د استوگنځي خونديتوب ته کومه صدمه ونه رسوي. دلته په ښکاره توگه کنوانيسون سره په ټکرکي راځي۴۲ماده:ډيپلوماتيکي ماموربه دشخصي گټو په حاطرپه منوونکي دولت کي کوم مسلکي يا سوداگريز فعاليت نه ترسره کوي، څه ډول شونې چې يوخوا ۴۲مادې پراساس ډيپلوماتيکي مامورين نشي کولای د شخصي گټولپاره کوم مسلکي يا سوداگريز فعاليت ترسره کړي اوبلې خواد۳۱مادې پراساس ډيپلوماتيکي مامورينوشخصي فعاليتونه لپاره قواعد وضع کړي دی.۳دغه ښکاره ډول ټکردي، ځکه چې ډيپلوماتيکي مامورينو کورني، ادارې کارکوونکي اوفني نمايندگان اوهغو ته نږدي کسان د شخصي فعاليت څخه منع شوي،شونې دا چې چارو باندي مصرفه شي، په دي صورت هغوته مصونيت نه برخمن کيږي.

سربيره پردې بعضوځانگړو تړونونو پراساس د استوونکی اومنوونکي هيوادونو ترمنځ توافق کيږي لپاره وکولای شي منوونکي هيواد کې دخپلې دندې ترڅنگ آزاد فعاليت وکړي. مدني مصونيت توجيه

-دويانا ژمنليک(کنوانسيون)د۱۹۶۱ل.کال،د اپریل۱۸مه۳۱مه ماده. [۱]

ذوالعين،پرويز.حقوق ديپلوماتيک دفتر مطالعات سياسی وبين المللی – تهران وزارت امور خارجه۱۸۹ص۳۶۱. [۲] -

۱- دپورتنی ماخذ، ۱۷۱مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيپلوماتيکي مامورين لپاره همدا دلايل په جزايي مصونيت کي هم شته.اوکه چيري ډيپلوماتيکي مامورينو مدني مصونيت نه درلودلي.عادي افرادو هرډول دعوه اوتيرى لاندي راتللي شي. اوپه ډيپلوماتونو دعادی افراد په شان معاملاتو باندي لاس پوري کولود۳۱مادې لومړی بند پراساس پورته ذکرشوي په منوونکي هيواد کې د خپل اتباعو او افردو منافعو ساتنه يا په هغه صورت کي چې تعدی اوتجاوز د ډيپلوماټ لخوا په غيرمنقول او ارث او سوداګريزو چارو ترسره کولو په صورت کي محلي مکمي ته عريض شي د هيوادونو ترمنځ په خصوصي تړونونو ډيپلوماتيکي مامورين مصونيت لري او ډيپلوماتيکي مامورين اخلاقا مکلف دي او دمنوونکي هيواد سره پورته له شکايته خپلې اړيکي تنظيم کړي، ډيپلوماټانو په عمل کي ثابته کړي ده چې ډيره کمه کچه د نورو په حقوقو تيری باندي اختلافات پيداشوي.

ولې غوره داچي مدني مصونيتونه په تړونونوکي قيداوشرط پراساس وضعه شي. اوقضايی مدني مصونيتونو په مواردو کي پوښتنه رامنځته کيږي. که چيري ډيپلوماتيکي مامورين د خپلې دفاع لپاره ادعا يا دعوه مخکي کوي يا دمصونيت نه سرغړونه کوي؟ په دي برخه کي مصؤنيت د استوونکي دولت حق نه د شخص د۳۲مادې پراساس د مدني او اداري دعواوود قضايی خونديتوب سلبيدل، د حکم د اجراء په اړه د خونديتوب سبليدني متضمن نه دي، دهغه اجراء په اړه د خونديتوب سلبيدني بيل اړين دی. په هغه صورت کي چې د ډيپلوماتيکي مامور يا هرهغه شخص لخوا دعوه اقامه شي،نو د متقابل شخص له دعوي سره د مخ کيدنی په صورت کي چي له اصلی دعوې سره مستقيمه اړيکه ولري پرخپل قضايی خونديتوب استناد نشي کولای لکه څرنګه په جزايی مصونيت کي وويل شول مدني او اداري مصونيت دي دليل پراساس چې مجازاتونه معافيت نه بلکې مدعي کولاي شي چې دکوربه هيواد د بهرنيو چارووزارت له لارې او د استوونکي هيواد د بهرنيو چارو وازرت ته شکايت وکړي ياپه مستقيم ډول کولای شي د استوونکي هيواد محکمې ته اسناد اومدارک وړاندې کړي.د ماموريت رئيس نشي کولاي قضاوت او مجازاتو ورکړي، ځکه چې دغه حق د منوونکي دولت له حاکميت پوري اړونده دي دثبوت يا دجرم تحلف په صورت کي سفير کولای شي چې خپل دولت مدارک اودلايل ارسال کړي ترڅو صلاحيت لرونکي دولت له محکمي لخوا حل شي. د۳۷مادې پراساس ډيپلومات، ډيپلوماتيکي مامورين اوخپلوان اداري او مدني مصونيت څخه برخمن دي. ولی اداري کارکوونکي اوفني نمايندګان

(c) ketabton.com: The Digital Library

او خپلوان يئ داداري او مدني مصونيت څخه نشي برخمن کيدي د۳۷مادې د دوهم بند پر اساس د ماموريت اداري اوفني کارکوونکي اوهمدارنگه په دوي پوري تړلي کسان چې د کورنۍ غړي يي دی، له ټولو هغو خونديتوبونو څخه برخمن دي په مدني او اداري چاروکې د منوونکي دولت له مقاماتو څخه د خونديتوب موضوع ئي د۳۱مې مادې په لومړي بند کي راغلی حکم سره سم له دندې بيرون نه گڼل کيږي.

دوهم جز- قضايي مصونيتونو حدود

د قضايی مصؤنيت په برخه کې اوسني نړيوال حقوق او اسلامي فقه په خپلو کې يو توپير لري.اوهغه داسې چې اسلامې فقهاء په اسلامې خاوره کې پناه اخيستونکی شخص اوياهم سياسي استازی دقضايي اعمالو او يا جرايمو په ارتکاب سره په درالا کې د مواخذې اوياهم محاکمې وړگڼې او داځکه چې سياسي استازی بايد له استثنايی مواردو پرته (لکه مذهبي مراسم اويا ځينې نوراحکام)نورپه ټولوبرخوکې داسلامي قانوناو احکامو پابندوي.

امام اوبوخنيفه رح وايی چې سياسي استازی په درالاسلام کې په هغوجرايمو کې چې حقوق الله دي لکه زنا اويا نورو کې له مواخذې اومحاکمې مستثنی دی ولې په هغوجرايمو کې چې حقوق العباد دی دمواخذې او محکمې وړ دې لکه قصاص. اسلمي هېوادونه کولای شي دوخيمو جرايمو دارتکاب په صورت کې سياسی استازی آن په جبري ډول له خپلې خاورې وشړې اوهغه نامطلوب عناصر اعلان کړې او که چيرې اسلام هېواد يې د هيواد له لپاره دسولې او امن په گټې وې کولای شي چې مجرايم تعقيب او ونيسي. اسلام سپيڅلي دين د ډيپلوماتانواواستازو لپاره په مشخصو حدودو کې خونديتوب ورکړې دی لاندنېو حدود ورکړی دی د ذکرکولو وړدي.

الف-هغه کړنې ډيپلوماتيکي استازي يې د خپل دولت په استازيتوب اويا بل کومې دولتي موسساتو لخوا ترسره کيږي چې په نړيوالو حقوقوکې ظاهيږي.

ب- هغه کړنې يا سلوک چې ډيپلوماتيکي استازي ترسره کوي. داستوونکي دولت داخلي مقرارتو پوري اړوند وي. يا د استونکي دولت اسرارافشا کول، يا جوسوسي عليه دولت پدې صورت کې قضايي مصونيت نه مطرح کيږي موضوع بايد د استوونکي دولت له لوري بررسي شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج-هغه کړنې یا اعمال چې عادي وګړي يې پرمخ بيايی او هغه دندې سفير پرمخ بوځي دلته قضايې مصونيت نه مطرح کيږي.

دوهم مطلب - په نړيوالو حقوقوکې د ډيپلوماتيکي مصونيتونو حدود

په نړيوالو حقوقوکې هم لکه څرنګه چې د ډيپلوماتانو ته مصونيتونونه اوامتيازات ورکړل شوي په منظمواو مشخصو حدودو قواعدو اومقرارتو کې خپلې کړنې اوسلوک ترسره کړې. چې د سرغړونې په صورت کې قضايی اوجزايي عکسل العمل سره مخ کيږي.

لومړی جز-په نړيوالو حقوقو کي د ډيپلوماتيکي مصونيتونو قضايی حدود

که روانه رويه دا وي چې قضايي خونديتوب ټولو هغو حقوقي اعمالو ته شامليږي، چې يو ډيپلوماتيکي مامور يې تر سره کوي، نو د دي لپاره يو لړ حدود اوپولي هم اوسي چې په ځانګړو مواردو پوري اړه لري. لکه په لاندي ډول[1].

الف- د نامنقولو مالونو په تصرف او مالکيت پوري اړونده دعوا

نامنقول مالونه اصولا د هغه ځای د قوانينو تابع دي چيرته چې شتون لري. که چيري يو نامنقول ملک په منوونکي هيواد کې د سفارت استوونکي دولت په نوم اوسي يا يې هم دنماينده کی په نوم وپيژندل شي. نو بيا بهرنې دولت پوري اړه لري او هر وخت له قضايی خونديتوب څخه برخمن دی. خو که چيري دغه نا منقول مال خپله ډيپلومات په نوم د خپل ځان لپاره اخيستي وي؛نو خونديتوب نه لري. د ويانا ژمنليک۳۱مادې تصريح کوي، دغه ډول دعوې په خونديتوب کي نه راځي،مګر کله چې ډيپلوماتيک مامور خپل نامنقول مال د خپل دولت په حساب کي او يا هم د ماموريت په نوم ولري.

ب د ارث په اړه دعوې

په هغه صورت کې چې ډيپلوماتيکي مامور په منوونکي دولت کې د نامنقولو مالونو وارث، وصي اويا هم د متصالحو(د حق، ملکيت، امتياز او ميراث اخيستونکی)يا ترکې اداري مدير وي، نو په دې صورت کې په قضايي خونديتوب کې نه شامليږي.

---

[1] -بصيرت،پوهندوی ع نبی.ډيپلوماتيک او کونسلی حقوق،ځپرندويه سلام ځپرندويه ټولنه.جلال آباد۱۳۹۶مخ۶۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج – د یو ازاد فعالیت په اړه دعوا

که چیري یو ډیپلوماتیکي مامور په شخصي توګه(په خپل نوم نه)له خپلې رسمي دندې پرته په منوونکي هیواد کې ازاد سوادګریز فعالیت ولري، نو په دغه ډول فعالیت پوري اړونده دعوو کي له قضایي خوندیتوب نشي برخمن کیدي. په دغو پورته دریواړو مواردو کې د منوونکي هیواد د محاکمو احکامو د اجرا وړ دي؛ خو پر دې شرط چې په دې احکامو کې خپله د ډیپلومات شخصیت ته او کورنۍ ته کوم زیان نه وی متوجي.

دوهم جز- په نړیوالوحقوقود ډیپلوماتیکي مدني مصونیتونو حدود

ډیپلوماتیکي مامورین په مدني دعواو کي هم دمصؤنیت څخه برخمن دي. ددې مصؤنیت په اړه دولتونو او پوهانو بیلا بیلو نظریاتو درلودل،ځینو مدني مصؤنیت مطلق ګڼې او ځیني دا مصؤنیت مطلق نه ګڼي،بلکې دې مصؤنیت ته یوازې د ډیپلوماتیک مامورین د دندې په اجراء کې اعتبار ورکوي.بلکې استثناءت هم لرې په په لاندینیو حالاتوکې مدني مصونیتونه وجود لري۱ .

الف-د هغه خصوصي غیرمنقولو اموالو مربوط دعواوې کومې چې د منوونکي هیواد په قلمروکې موقعیت لري،لکه د هغوي د ملکیت اوتملک دعواوې.

ب-د هغه ترکه شویو اموالو مربوطه دعواوې ،چې ډیپلوماتیک مامور په خصوصي ډول په هغې کې د وصي، امین، وارث،اویا موصي له په حیث تعین شوی وی.

ج-په منوونکي هیواد کې د خصوصي تجارتي اویا حرفوي فعالیتونو مربوطي دعواوې چې د ډیپلومات لخوا سرته رسیدلي وي.البته دا مصونیت په دغه حالاتو کې نفي کیږي، کومو ته چې پورته اشاره وشوه، چې سفیر یا ډیپلومات په خصوصي ډول د یوعادی فرد په حیث په دې مسایلو کې مطرح وي اوکه چیري دا دعواوې د ده د دولت لخوا مطرح وي یانې خصوصي دعوې نه وي په دې صورت کې مصونیت په خپل ځاي باقي پاتي کیږي.

البته دا مصؤنیت په دغه حالاتو کې نفي کیږي، کومو ته چې پورته اشاره وشوه، چې سفیر یا ډیپلوماټ په خصوصي ډول د یو عادي فرد په حیث په دې مسایلو کې مطرح وي او که چیري دا دعواوې د ده

---

۱ - پورتنۍ ماخذ مخ ۶۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولت(لیږونکي دولت) لخوا مطرح وی یعني خصوصي دعوې ته وي نو په دې صورت کې مصؤنیت په خپل ځای باقي پاتې کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایله اخیستنه

غواړم په دې برخه کې په لنډ ډول د دې څېړنې پایلې په لاندو ټکو کې بیان کړم.

ډیپلوماتیکي مناسباتو هېوادونو اوسازمانونو په رسمیت پیژندلي؛ ډیپلوماتیکي اوکنسولي استازو لپاره امتیازات دي. په دې ډول کوربه هیواد کې د بل هیواد استازو اوډیپلوماتیکي هئیت لپاره خوندیتوب مسله ده؛ چې کوربه هیواد د بل هیواد ډیپلوماتیک هیئت ته یوه برخه ځمکه د سیاسي چارو د اجرا کولو لپارچې هلته سفارتخانه جوړه کړي؛ په واک کې ورکوي؛ ډیپلوماتیکي خوندیتوب د ټولوډیپلوماټانو لپاره مهم اوغښ امیتاز دی؛ چې د دوی په واک کي ورکړل شوي دي، مصؤنیتونه په دې خاطر ډیپلوماتیکي استازو ته ورکول کیږي چې ورسپارل شوي دندې په ښه صورت ترسره کړئ. دغه خوندیتوبونه د دولتونو له لوري ډیپلوماتیکي د دې لیاره ورکوي.

چې خپلې منافعي او اهداف لاسته راوړي په کوربه هېواد کې، د خپلو اتباعو حقوقوڅخه دفاع وکړي. اومصونیت لرونکي اشخاصو ته په کاردي؛ چې په منوونکي دولت قوانین اومقرارت رعایت کړئ. د منوونکي دولت په کورنیو چارو کي مداخله ونه کړئ، همدارنگه دغه دوه اصلونه راعایت کړي د مصونیتو څخه ناوړه گټه پورته نه کړې او ورسپارل شوی دندو اومصؤنیتونه څخه ناوړه گټه پورته نه کړي. د نامطلوب عنصر اوسلب مصونیت حتي د اړیکو پري کولولامل هم کیدای شي. ځکه چې د مصونیت څخه ناوړه گټه کول شخص نامطلوب اعلانیږي. د مصونیت سلب اجباري کیږي او باید ډیپلوماتیکي قواعد اومقرارت راعایت شي چې ناوړه گټه ترې ونه اخیستل شي، ښیي پایلي ښیي ونه لري.

دا چې په اسلام کې ډیپلوماتیکي دندې موقتي وي د اصحابو او مشرانو په کورونو اوجوماتونونو کي ساتل کیدل، بیاهم په اسلام کې پراخه مصونیت درلودل؛ ډیپلوماتیکي مامورین پوره خوندیتوب څخه برخمنول او دهغه د ځاني، مالي او خوندیتوبونه څخه برخمن اوپه درنه سترگه ورته کتل کیدل. ډیپلوماتان په منوونکي هېواد کې په سیاسي، قضایي او مدني کړنو کې مصؤنیتونو څخه برخمن دي او هیڅوک د اجازي پرته سفارتځي یا د سفارتې وسایلو پلټلولو او ننوتلو حق نلري، منوونکي هېواد باید داستوونکي هېواد ډیپلوماتیکي مامورینو لپاره د مصؤنیت لپاره لازم اقدامات او تدابیرات ونیسي تر څو په مصؤنیت کې خپلې دندې ترسره کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې ډول مصئونيت دلايلو سره سم، دا يادونه کيدی شي چې ډيپلوماتانو او کارکوونکوته اجازه ورکوي چې په کوربه دولت کې خپل دندې ترسره کړي پرته له ډار او ويره د بشپړ آزادی او خپلواکۍ سره لړې او قواعد د هغو هيوادونو ترمنځ چې په ډيپلوماټيک مصؤونيت کې تنظيموي په عمومي توگه رامينځ ته شوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخیستنې

القرآن الکریم

الف) کتابونه

١-.ابوالوفاء، قانون الدبلوماسی الاسلامی،غنمی،قانون الاسلام فی الاسلام، مکتبت الرشاد،١۴٢٢.

١-بصیرت، پوهندوی ع نبي، ډیپلوماتیک اوکونسلي حقوق، اسلام خپرندویه ټولنه، جلاآباد، لومړی چاپ،کال١٣٩٦ل.

١-پورامینی،محمدحسین.اسلام وحقوق دیپلوماتیک.نشریه،سازمان مطالعه وتدوین کتب علوم انسانی دنشگاههه(سمت)مرکزتحقیق وتوسعه علوم انسانی ودانشگاه علوم اسلامی اصول چاپ اول زمستان تهران چاپ اول١٣٩٣.

٢- صدر، جواد، ډیپلوماټیکي اوکونسلي حقوق، ژباړه:هجرات الله اختیار، گودر خپرندویه ټولنه، ننگرهار، چاپ دریم، کال١٣٩۵ل.

٢-ابوعمر،قادسانی،عودت التشریخ الجنائي الاسامی مقارنا بالقانون الوضمی عهد،١۴٢٣.

٢-ذوالعین،پرویز.حقوق دیپلوماتیک دفترمطالعات سیاسي وبین المللی ـتهران:وازارت امور خارجه چاپ وانتشارات١٣٨٩.

٣،ابویوسف،الخروج ،اقاهره،مکتبت الاهز،١۴٣٠.

٣-زخلیي، وهبه، نړیوالې اړیکې داسلام اونړیوالو حقوقوپرتلیزه لوستنه، ژباړه:معراج الدین امینزي، یارخپرندویه ټولنه، جلال آباد،چاپ کال١٣٩۵ل.

٣-یونسی،محمد.لکچرنوټ،حقوق بین الملل عمومی.پوهنځي حقوق وعلوم سیاسی. پوهنتون جهان،١٣٩٧.

۴-بیگدلی،ضیایی.حقوق بین المللی عمومی،تهران،لومړي ټوک.گنج دانش خپرندوی١٣٨٦.

۴-سیدالناس،عیون الثر،مکتبت الشام،٢ج،١۴٣٣.

۴-صدر، جواد، ډیپلوماټیکي اوکونسلي حقوق، ژباړه:هجرات الله اخیتار، گودر خپرندویه ټولنه، ننگرهار،چاپ دریم،کال١٣٩۵ل.

۵-انظم، منجد الدبلوسی فی السلام، الکویت، مکتبت الشاملیه،١۴١٨.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵-سلطانی،محمد ادریس.لکچرنوت ،حقوق دیپلوماتیک وکونسلی پوهنځي حقوق وعلوم سیاسی. پوهنتون جهان۱۳۹۷.

۵-نعیمي، ګل احمد، ډیپلوماسي اومذاکرې فن، مومندخپرندویه ټولنه، ننګرهارچاپ لومړي کال ۱۳۹۴ل.

٦- صدر،جواد.حقوق دیپلوماسی وکنسولی ،تهران خانه کتاب خپرندویه.۱۳۹٦.

٦-داوري، فرهاد، د ډیپلوماټیکي لاربښود، د مومند خپرندویه ټولنه، ننګرهار، چاپ لومړی چاپ کال۱۳۹۳ل.

۷-بصیرت،پوهندوی ع نبي.ډیپلوماتیک اوکونسلي حقوق.خپرندویه سلام خپرندویه ټولنه،جلال آباد.لومړی چاپ،کال۱۳۹٦ل.

۸-اخندزاده،عبیدالله.عمومي نړیوال حقوق.چاپ ځپرندویه اکسوس کتابپلورنځی،کابل۱۳۹٦.

ب)په فارسي ژبه

ج) په عربي ژبه

الف)په پښتو ژبه

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library